

174
Ovan d' name *cornelio*
Cornelius be-
dudert verstan-
de. want he
verstont ende
verstagde so
bchielt hy d'ye besudningen
van ouerulodptheiden. end
yn georlofsen dyngen ende
yn nouddorftigen. Off coene
lius ys geseft van cornu-
dars horn ende leos d'ar-
solet als off men seyde des
volcs sturckheyt. Cyprian
ys geseft van cypreis d'ar-
mengelinge. ende ana d'ar-
opwart. Off he ys geseft
van typus d'ar- droefheit
off erfucticheyt want hy had
d'ye bouenste mengelinge
van gnaen en van doech-
den ende droefheit van su-
den. ende d'ye erfucticheyt
van hemelscher blytschaff.
Sante Cornelius passie

Cornelius.
Was paens na saby-
ane ende hy was van
deco myt synē clercken gesat
yn ellende. Ende daer ontfe-
hy luytere van troefte van
Cypriane den bisschop van
carthagynen. Daer nae hael-
de men van der ellenden. en
brachten voer deco en do hy
vast geduerde yn den ghe-
loue. so deden decius myt lo-
den swappers slaen en hy

hyete datmen leyden solde
tot marcus tempel dat hy
daer offerhande dede off
datmen hon syn houet aff-
sloge. En do men en derwoert
leyde so bad een ridder dat me-
en tot synen huus leyde dat
hy bidden mochte voer syn
wiff salustien die vnyffiaer-
lam gelegen hadde en si
wert myt syn bedinghe
genesen. Ende die ridder en
syn wiff geloefden in on-
sen lyeuen here. Ende deaus
geboet dat men se all leyde
tot maers tempel. En om
dat sy op hem spege so wor-
den sy myt sunte cornelio
onthoest. Di ware gepassit
Int iaer ons here. cc lxx. En
Cypriane die bisschop van
carthagynen wert yn die sel-
ue stede presentiert voer den
rjchter. Ende doe hy des ge-
loefs myt aff en wolde gaen
so wart hy yn ellenden ge-
sent. en die baeliu galerus
die nae prothoro quam ont-
boeten wt der ellenden en
deden onthoefden En doe hy
d'ye sentēne gegeue had soe
seyde cypriane. God heb d'ack
En do hy myten onthoefder-
ter stat comē was. so beuall
hy synē vrende. dat sy den ot-
hoefder gheue solden. xxv.
gulde voer syn loen En hy
nam een hoeft cleet en be-
dede syne oghe myt synē
handen. en alsoe wert hy ont-

hoest. In Jaer ons heren
11. 121. *Van den namen*

Eufemia *Eufemia*
ys gesept van en
datz goet. en femia datz
wijnff. als off men seyde
guyt wijnff datz een oerbac-
lick wijnff en eersam ende
genuechlich wat yn desen
driyen manieren hiet mē
sy goet want se was oer-
baerlic den andere yn wā-
derynghen en eersam yn
bescheyde van seden en vā
genuechlic by hemelscher
beschouwinghe. Off euse-
mya ys gesept van euse-
mya datz een suet geluet
want yn duen maniere
maect men suete geluet
dat is myt den stemmen
als yn den sanghe. myt
nopen als yn een santorie.
myt geblaese als yn enen
organe. Aldus maecte eu-
femia goden zueten geluet
myt der stemme vā p̄dicacie.
myt den nopen van goede
wercken en myt den blaes-
sen van ynicheyden. *Van*

Eufemia *Eufemia* der h
ufemia was een
senatoers dochter
yn dyocletiaens daghen
Doe sy de kerste sacht myt
menigherhande tormentē
pynen soe ghenek sy ten

rychter en sy belyde opebar
xpm en sy maecte die māner
vromer myt haerre vromich-
eyt. En doe dye rychter vol-
gede dye kersten dye een nae
dye ander dode so dede hy de
ander daer neuen staen. dat
si van anoyte offeren solden
als sy saghen dat men die
ander soe fellic dode. En doe
sy voer eusemien oghen de
hilghen so iemerlick ver-
sloghen so wart sy te vro-
mer om haerre vromicheyt.
Ende sy riep dat sy gepynt
woorde van den rychter. Doe
wart dy rychter verblit en
waende dat sy den goden of
ferhande wolve doen. Ende
doe hy van oer vragede
wat onrechte hy oer dede.
soe antworde sy. Om dat ic
edel van geslechte byn. waer
om setstu vorz my onbekan-
de vrende lude. en doet sy
veest tot xpm wert varen.
en ter beloesder glozien to-
men. Dye richter seyde haer
Ic waende dattu weder ge-
kiet hads ge woest tot dyn
re herten ende ye waende
dattu weder gedacht hads
dymme edelheyt all waert
spade. Doe sloet hy sy myt
den anderen yn den kerker
sonder bande al waren dye
anderen gespanen. Ende des
anderen daghes doe men
se wt brochte soe berlagde

soe dat men
rychten der kof
dat men sy myt p̄for
spade. Doe dede sy
lange toe haer
haer en weder yn
der leggen. En dye
beloede hie ende
vromicheyt. mer
haer manlich. en
dye manich soe wort
haer spiff. Doe
hy dat hy betoert
hy sate ter haer do
haer sate hie. dat
haer beloede. op
haer onsempden
haer sate. mer hy
haer gesloten
haer nocht myt
haer nocht noch
haer onse staen
haer by herten was
haer. en hie al roe
haer son schone
haer onse. miste.
haer haer me sy vut
haer by herten co
haer yeren sammen
haer de myster had
haer maecte dat die
haer in ode neuen wa
haer by den ghenen
haer polde. en rase
haer open polde dat si da
haer by den nimen so
haer. En haer hie
haer den nimen so de
haer. mer al soet

se haer alte seer dat men
 se sparde. yeghen der keysers
 gebot dat men sy myt ysere
 nyet en spande. Doe dede sy
 de rychter langhe aen haer
 wanghe slaen en weder yn
 den kerker leggen. En dye
 rychter volgede haer ende
 wolde sy vercrachten. mer
 se werde haer manlick. en
 myt godtz crachte soe wert
 hem syn hant stijff. Doe
 waende hy dat hy betouert
 was en hy sant tot haer den
 proest van synē huys. dat
 hy haer beloue solde. op
 dat sy hem consentiden
 wolde synen wille. mer hy
 vant den kerker gesloten
 en hy en mochtet mytten
 sloten myt ondoen noch
 myt bylen ontdoe slaen
 voer dat hy beseten was
 mytten duuel. en hy al roe
 pende. en hem seluen schoe
 de tume ontulpen conste.
 Daer nae bracht me sy vut
 en sete sy vp bernenden co
 len dye in ysere kammen
 laghen. En de meyster had
 een rad gemaect daer die
 cammen in ende neuen wa
 ren. en hy gaff den ghenen
 diet trecke solde. een tecke
 als hy roepen solde dat si da
 dat vuur wt den camen ko
 men solde. En dat haer lich
 aem van den camen solde
 werden gescoert. mer alsoet

god wolde soe dyel dat yser
 daer ment rad mede kuerde
 wt synre hant en maecte
 een geluut. En do toghen sy
 alle en dat rad toech den mas
 ter all in stucke. en god
 behyelter op staende sunte
 eufemia al ongequetst. Doe
 loeende des meysters vader
 en moder. en leiden dur on
 der dat rad en wolden eu
 femie mytten rade verber
 nen. mer men sach dat rat
 verberne en dat eufemia
 ontbonden wart van den
 engel. en wart geset yn een
 hoege stat onbesmet. Ende
 ampulaen seyde totten rych
 ter. der kersten kracht en
 wert myt veruone sonder
 myt ysere. en daer om raed
 ick dat ghi se doet onthoef
 den. En doe rychteme led
 deren en daer ghinc een dy
 en doe hi tot haer wert syn
 hant wolde stekē so wart
 he lam en men consten daer
 tume leuende aff gebrēge.
 Doe ghincker een ander vp
 die sostenes hiet en hi wart
 te hant veruandelt en bar
 haer genaede. en hi toech een
 scoert wt ende seyde totten
 rychter dat hy em seluer he
 uer dode solde. dan hi haer
 genecke solde die de engela
 besudden. En doe sy daer aff
 gebracht was soe seyde de

rychter tot synen cācellier.
dat hy tot haer al die ion
gelinghe vergaderē solde
en̄ dat sy so langhe myt
haer oncuylke woesen sol
den. tot dat sy van moet
heyden steruen solde. **M**er
doe die cācellier tot haer
quam en̄ hy sy bedende
vant myt voel megeden
so wert hi to hant myt
hoeren mede bekiert en̄
wart kersten. **M**er die
rychter dede de maghet
hanghē by den haere **M**er
doe hy se niet vōynen en
mochte so dede hy se yn
enē kerker slute sonder
eren en̄ dzyneken dat mē
se op den seuenste dach
verplettē solde tuschen
vier grote stene als een
olpue **M**er die engel brach
te haer alle daghe tete.
En̄ op den seuenste dach
doe se tuschē vier alte
harde stene geleghet
was myt haerre bedm
ghe so worden de stene
alte cleyne asche **E**n̄ hnt
om schaemde hem die
rychter dat hy dus ver
wonne wart vā eenre
ioncfrouwen. **E**n̄ hy de
de sy woerpen yn een g
ue daer due soe groete
beesten waren dat se
elc enen mensche mocht

ten verslynden **E**n̄ dese
beesten quamē altehant
smekende tot deser maghet
doert. **E**n̄ sy leiden haren
sterte te gader. en̄ maecte
haer een setel daer se vp
sitten solde. **E**n̄ hnt om wart
dye richter by nae doot vā
wonder en̄ van anyte. en̄
die hangemā ghync daer
yn om dat hy syns heren
omrecht kerēn woude ende
Staet star haer een scoert
ynt hert en̄ also waert sy
xpūs merteler **E**n̄ de rich
ter dede hem aen voer syn
loen een syden cleet. en̄ gaf
hem om syn halb een gulde
cykel. **M**er doe hy vut ghync
soe begrepe een leuwe en̄ hy
atten **E**n̄ syn gesynde sochtē
langhe en̄ ten leste vōnde
sy alluttel van synē beenre.
en̄ dat syden cleet. en̄ den
gulden cykel. mer prustub
de richter at hem selue en̄
starf. **E**n̄ eufemia was myt
groter erē begrauen yn al
redomen. en̄ myt haerre v
dyenten soe geloefde al die
heyden. en̄ die ioden yn xpm.
Di was gepassyt Int Jaer
ons heren. cc. lxxx. **V**an
Sante lamberto
Ambert was edel
van geslechte. mer
hy was edelre van heyllich
eyden. van synre ioncheyt

was hy geleert wael yn cler
 gen. en om syn hyllicheyt
 soe mynden all dye lude soe
 ser dat hi na theodarde synē
 meyster den byscop van cre
 ten daer bisschop wart en
 die coninc helderit mynden
 soe bouen alle de ander bys
 chopē. **M**er syn bendere
 quaetheyt woeyb. en si ver
 dreue sonder sake en rot syn
 re aren. en si setten **fernamu**
dum in synē settel. **E**n lam
 bertus ghinc yn een **cl**ester
 en woanderde daer yn alre
 hyllicheyt. **O**p een nacht
 doe hy van synre bedinghe
 was op gestaen so maecte hy
 myt synen schoe die hem ont
 uel een geluyt op de vloer
Doe dat die abt hoerde soe
 seyde hy dye dyt geruchte
 maecte hy gae te hant ten
 cruce. **E**n lambertus ghinc
 doe baruoet yn een haren
 cleet totten cruce en daer
 bleef hy so lange staende
 yn den snee en yn den yse
 tot hem de broedere nae
 metten woermden. **E**n doe
 vnam dye abt dat hy daer
 myt en was. en doe hy va
 ene broeder honde dat hinc
 was dye ten cruce gegae
 was so deden dye abt yn
 bringe. en hy en dye moni
 ken haeden hem vergifnus
 se. en he vergaffte hem goe
 derteluck. ende predute

hem vander goeder lyd
 samheyt seer. **M**ae seue
 iaer soe wart feramun
 dus verdreuen en puppi
 nus geboet dat lambertus
 weder kuerde to synre ker
 ke. **E**n doe hy noch alsoe hy
 toe doere plach myt woer
 den en myt exemplen den
 volke predute soe stonden
 vp yeghen hem tve quae
 de menschen en begonstene
 seer te berispenen. en des bys
 chopē weide doden se alsoe
 se verdient hadden **T**e dyen
 tyden soe berispte lambertus
 pupyne om een ampe dye
 hi hielt. **D**oe een die der
 gheenre maech was. dier
 gedoot ware. en die broedere
 der ampen vergaderde een
 groet heer van des konycks
 gheslucht gesynde en omlegede
 des byschops pallaes. ende
 woelae vp sunte lamberte
 woerde der gheenre doot dier
 yslaghe ware. **D**oe dit een
 sinte lamberto gesent had
 daer hi yn bedinghe was.
 soe hadde hi betrouwe yn
 gode. **E**n om dat hi se ver
 iaghen woelde soe begreip
 hi een swert **M**er hi qua
 tot hem selue en woarp dat
 swert vut synre hant en
 hem dochte beter dat hi
 vol stonde. en verwoone se
 mytter doot. dan dat hy syn

ten bo...
 boeten...
 smede...
 wort. En...
 strete...
 haer...
 seten...
 die coninc...
 soe bouen...
 schopē.
 mer syn...
 quaetheyt...
 woeyb.
 en si ver...
 dreue...
 sonder...
 sake...
 en rot...
 syn...
 re aren...
 en si...
 setten...
fernamu
dum...
 in synē...
 settel.
En lam...
 bertus...
 ghinc...
 yn een...
 cl...
 ester...
 en woan...
 derde...
 daer...
 yn alre...
 hyllicheyt.
Op een...
 nacht...
 doe hy...
 van syn...
 re bedinghe...
 was op...
 gestaen...
 so maecte...
 hy myt...
 synen...
 schoe...
 die hem...
 ontuel...
 een...
 geluyt...
 op de...
 vloer
Doe dat...
 die abt...
 hoerde...
 soe seyde...
 hy dye...
 dyt geruchte...
 maecte...
 hy gae...
 te hant...
 ten cruce.
En...
 lambertus...
 ghinc...
 doe...
 baruoet...
 yn een...
 haren...
 cleet...
 totten...
 cruce...
 en daer...
 bleef...
 hy so...
 lange...
 staende...
 yn den...
 snee...
 en yn...
 den yse...
 tot hem...
 de...
 broedere...
 nae...
 metten...
 woermden.
En...
 doe vnam...
 dye abt...
 dat hy...
 daer myt...
 en was.
 en doe...
 hy va...
 ene...
 broeder...
 honde...
 dat hinc...
 was...
 dye...
 ten...
 cruce...
 gegae...
 was...
 so...
 deden...
 dye...
 abt...
 yn...
 bringe.
 en hy...
 en...
 dye...
 moni...
 ken...
 haeden...
 hem...
 vergifnus...
 se.
 en he...
 vergaffte...
 hem...
 goe...
 derteluck...
 ende...
 predute

hylge hande besmette solde
myt den quader bloet. En
lambertus vermaerde hem
dat sy oer sonden biechten
en dat sy goedertierlicke
doet ontfenghe. En die twee
de menschen schoten te hat
invoert en doeden daer si
te lambert daer hi yn be
dyngghen was Int Jaer os
heren seuenhondert ende
tueghentich En doe se en
wech waren soe naemen
sommighen van synen kna
pen die ontgaen ware
sijn lichaem ende voer
dent all heymelick myt
schepe tot synre kerke.
En hy wart begrauen
myt droefheit groeter.
Van den name matheus

Matheus had twee
namen dat was
matheus en leui. mathe
bedudet gnyffen der haef
ticheyt off een groet met
geuer. Off matheus ge
seyt van magnus dat ys
groet. en theos dat ys god.
wat hy was gode groet.
of van manus dat ys een
hant. en theos god wat
hi was godtz hant. wat
hy was gnyffe der haeflich
eyt. om dat hy haestelick
bekierde. En metgeuer om
sijn salige predicatie En
goede groet om dye voll
martheit sijn leuens

En gods hant om dye con
gelie die hi screeff. leuy be
teykent ontfangen off toegan
off toe geleeyt of toegedaen
want hi was ontfuen van
den tollē dien hi ontfent en
toe geleidet yn der apostolen
getal en toegant yn der con
gelisten geselschap en toe ge
daen yn den getale van den
merceleren **sante matheus**
leuende des heligen apostel

Matheus de apostel
doe hy predicte yn
ethyopye in een stat die me
hiet magdabeer so vant hy
daer twee toeuenaers zaro
os en arphaxat. En die twee
betouenden die lude die si
wilden siet maecte en si wa
ren so houerdich dat si hon
deden anbede voor goede
En doe matheus die apos
tel yn die stat comē was
en hi geherbercht was
van candaren der conighi
nen **camerlic**
dren philippus gedoept had
soe ontdeckte hi. soe deser
toeuenaeren toueren so
wat dat sy den mensche
om quaet deden dat ver
wandelde hi hem al yn
goet. En doe die camerlic
sute matheus vragede hoe
hi so veel tonghen fro
gespraeke en verstonde.
soe seyde hem matheus hoe
sy myt den hylgen geyst

die yn hem comen was dye
 verstandnisse van allen ton-
 gen ontfaen hadde. En gelic
 dat die lude die van hoer die
 ene torn tot den hemel ma-
 ken wolden. oer woerck laet
 moesten om dat oer sprake
 daer verwoandelt was dat die
 apostolen alsoe stichten solde
 ene torn myt van stene mer
 van doerhiden by der const
 van allen tongen ouermitt
 welken torn al de geloeue
 wilken solen yn den hemel
 sijnme. Doe quaemen daer
 somighe mensche end sachte
 dat die touenare coemen
 waren myt draken die sul-
 phure van sur vut schoete
 ende all die lude doeden. En
 die apostel seggende hem
 myt enen cruce en ghinc
 vromelick to hem vut. En
 te hant doe hem die drake
 saghe. soe bleuen see slape
 voer sijn voete ende hi seide
 tot den touenaren. waer is
 v const. werket se of ghi
 moghet. ende had ick onsen
 heuen here myt gebeden
 sy solden v gedaen hebbe
 dat ghi my dichte te doen
 En doe dat volc v gader
 was. so beual hy den drake
 in ihesus cristus name. dat
 sy en wech ghinghe. en se
 ghinghe en wech sonder
 yemant te quetsen. Ende
 sunte matheus dede den vol-
 ke een groet sermoen van

Der glorie des eertsehen pa-
 djs en seide dat et bouen
 den berge woas en by den he-
 mele. ende dat daer n niet
 en woeren doerne noch diste-
 len en dat die lilye ende de
 rosen myt en verdorren en
 dat daer nyemat olt en wer-
 de mer dat daer een mesche
 altoes ionc bleue. En dat
 men daer hoerde der enge-
 len sanc. en als men die
 vogelen riep dat sy te hat
 quame. Ende hy seyde dat
 adam verdreuen was. wt de-
 sen eertsehen padys mer dat
 hi woeder wart gerope mit
 hemelsche padys myt zpp
 geborte. En do hi dit den
 volke predite soe woert een
 geruchte en men seyde dat
 des homers soen doet was
 En doe een die voerseide toe-
 uenaren myt verwerke en
 mochte soe seyde sy den to-
 mynt dat hi op geboert
 was. mit geselschap van den
 goede en dat hi daer om
 hem solde make een tepel
 en een bylde. En die voer-
 seide man dede dese toeue-
 naeren verwaichte. En ont-
 boet den apostel. En hi dede
 een bedinghe en verwoete
 den iongelinc te hant. Daer
 om doe dit die conyng sach **guyt**
 so sant hy all sijn lant doer
 en seide. wem en beser gode

verbozge in menschen gelike
Dnr om quamen si mit gul
den tronnen. en menigerhan
de offerhande en wolden hem
offerhande doen. En doe dyt
sute matheus sach soe seyde hi
En manen doat doet di ick
en byn god myt mer ick by
knecht ons here ihesus xps.
En myt den golde en myt
den siluer dat hi hem bracht
hadden soe dede hi en een
groete kercke maken en
de volmaecte si in xxx.
daghen. ende de kercke
sat matheus xxxij. iacer
en hi bekierde egypten ten
gheloeue. En die koninc
egyptus wart gelouich
myt synē wyue en myt al
de volke. Ende die apostel
consecrerde gode epyghem
en des conincis dochter.
en sette se bouen meer da
er magheden te regieren
hem na volgede na den co
ninc hirtacus. en hi beger
de die voerselde maghet
te hebbe. en hi boloesde
half syn rijck den apostel
op dat hi sy daer to bren
ghe woude dat sy hem
naem te mane. En de a
postel seide hem dat hi
hem opten somedach
daer nae quaeme ter
kercken alsoe syn vor

sate plach en hi solde hore
myt ephigenien hoe guet
dat echtschap waer. Ende
die coninc haestede en der
doert en waende dat die
apostel ephigenien inden
solde ter echtschap. Ende do
alt volc en die maghede v
gadert ware soe sprac hi
langhe van goetheyt der
echtschappe en die coninc
preeft hem seer. want hy
waende dat hiet daer om p
dite om dat hy epyghem
wyll brengen solde ter echt
schapp cosent te geue. Daerna
geboot hy to stouge en nam
hi een ander sermoen an en
seyde. Al ist echtschap goet
op dat ment wal holt soe
woert all waer. waert dat
yemant van des conincis
knechte hem syn bruut on
dergaen woude dat hy daer
mede den doot verdene solde.
myt om dat hi een wyff ge
nome hadde mer om dat
hi synē here syn wyff on
derghinghe en syn echtschap
breke. En als du coninc
woertste dat ephigeme des
etwelc coninghes bruut
ys verlore en myt den vrie
lisse gedouet hoe mochtstu
te neme of te beghere eens
merhtigeris bruut dan du
biste ende die te wyue to

nau
kinde
vur
hant
der
kel
der
ter
de
hi
soe
ene
make
con
doep
hy
soe
grote
ue
p
dagh
soe
doe
arph
fimo
se
men
dingh
nre
gebo
doe
hi
fmo
fmo
fmo
tolle
gebo
fmo
re
nre

nemē. **D**oe die de conynck
 honde so doort hi van gram
 scapē verdoet en ghinc en.
 En die apostel bleef ouer
 sacht en stantachtich ende
 sterckide se alle tot lydsam
 heit end stantachticheyt. En
 hi benedide ephigenien ende
 die ander magheden die vā
 wite voer hem laghen. En
 nae dien dat die misse gedaen
 was so sant die coninc een
 hangman de van achter sū
 te matheus doot sloge myt
 enen swardē daer hi stont
 voer den alener en die han
 de te hemel wert geheuen
 had yn bedinghen. **D**oe
 dyt dat volc hōnde soe liept
 alt tot des conincs palase om
 dat to ontstekingē mer kume
 en consten die papen en
 die diacone den volcke ver
 biden en den apostel tane
 lic wtiaert ghedoen. **E**nde
 doe de coninc ephigenien
 daer toe myt brengghen en
 mochte by woue die hi an
 haer sant. noch anders dat
 sy sijnē wil doen wolde.
 soe ontstac hi al oer huus
 myt vure om dat hi si v
 bernē solde myt den ande
 ren megeden. mer die apos
 tel openbaerde haer ende
 lesschede alt vur. En dat
 vur voer ouer in des conincs
 palasē. en die coninc conste

nauwe mitvlien myt enē
 kinde. soe verbrande dat
 vur altemael. **E**n al to
 hant doort sijn kinē myt
 den duuel besette. en al
 belyende sijn vaders sun
 den soe quam hi haestelic
 tot des apostels graue. mer
 de coninc al lasers. en als
 hi myt genesen en mochte
 soe dode hi hem seluen myt
 enē swardē. **E**n dat volc
 makede ephigenien broeder
 coninc dien die apostel ge
 doept had en hi requierde
 hōp iac en hi gaf sijnen
 soen dat ryke op en verhief
 grotelick den kersten gelo
 ue. en hi veruulde al ethio
 pien myt kerken. van dien
 daghe dat matheus de coninc
 soen verdoet had van der
 doot. soe voloen zaroes en
 arphaxat in persen mer
 sijnō en iudas veruōnen
 se daer. **M**en sal weten dat
 men in sunte matheus. vier
 dinghen merckē mach. **D**at
 erste ys die snelheit sijre
 gehoersamheyt. wat te hat
 doe en xpus riep soe liet
 hi sijn tolle. en hi ontfach
 sijnen here myt vnd liet re
 keninghe te doen van den
 tolle. **O**m dese snelheit vā
 gehoersamheyt. soe naemie
 sonughe oersaet van oer
 re dvalinghe. **A**lse ihero
 nim⁹ seit vp dit punt

In deser stat soe berispet
porphyrus en die keyser
Juliaen valscheleke die
onwysheit des gheens
die dit screeff of der gheen
re soetheit die te hant
onsen lieue here volge
den recht off si onrede
like en volgeden. son
der te onderscheiden de
ghene die si riep. wat
xpus had veel miracu
len en wonderen ghedaen
die de apostelen sonder
twouel ghesien hadden
eer sy geloefden. En oec
want die claerheit ende
die mogentheit der gotheit
die verholde in xpo was
de welcke hem oec vut den
aensichte scheen. si was tot
hem te trecke machtich mit
den yersten aen schouwen
dier saghien. want ist dat
die costel stuen die magnes
heit van sulke macht ys
dat si tot hem treckt ringhe
en stoff veel meer die here
van allen creature tot hem
mocht trecke die hi woude.
Dit seit heronimus. Die
ander was syn milcheit
of syn libereelheit. wat
hi maecte xpo te hant een
groet voerschap. welc niet
groet en was van oumitz
kerkerpe. mer et was groet
yerst om synre begerten

vol. want hi ontfene xpm
myt groten wille. en mit gro
ter begerte. Ten ander waest
groet om haer geestelike be
tekenisse wat dit was een
voerteken van groets ges
telicheit. En dese gestelike be
tekenisse bedudet de glose
vp sunte lucas ewagelic en
seit aldus. Die xpm bynen
T synre herberghe ontfact
hi woert gevoeder myt groe
ten ouerulopoghe woeldich
eyden. Ten derden so was
hi groet om de kerughe. wat
daer groets kerughe getoent
woert. dat was ic wil ont
farricheit ende niet offer
hande. en die gheen die ge
sent syn en hebben geen
meysters te doen. Ten vier
den om der gheene wil
de daer genoet waer. wat
daer waren groete lude ge
noet ten eten dat was xpc
en syn discipule. Dat derde
dat me merke mach in ma
thaus ys die oetmoedicheit.
Die schien waer in twee dy
ghe yerst daer in want hy
hem selue opebaerde dat hi
publicaen was. wat alsoe
die glose seit. so verswoeghe
die ander euagelic synen
voernemende naem oumitz
straente en eer des euage
liste. mer hi selue. als ge
screue ys. Dye rechtuerdige
beschuldicht hem mit ist

hi liet hem matheus ende
 publican. om dat hi tone
 wil dat niemant die beke
 ren wil. wanhoepē sal vā
 synre salicheit. als soe haest
 lic van ene publican een a
 postel en euāgeliste woert ge
 maect. Dat ander ys dat hi
 oemloedelic verdroech dat on
 recht dat men hem dede. wat
 doe de phariseen murnumer
 den dat xpus gegaen was
 tot enen sonder soe had hem
 matheus moghen antwoorde
 en segghen **G**hi sijn bit onsa
 lighe sonder die v seluen voor
 gerechtich holt en vliet van
 den meester want men mach
 v niet segghen dat ic sonda
 re byn want ic byn genlo
 ghen totten meester der sa
 licheit en ick en verhide on
 myn woende niet. Dat vier
 de dat men in matheus mer
 ken mach ys dat men syn
 euāgelie yn die kerke seer
 gebreket wat men gebre
 ket syn euāgelie meer in
 de kerke dan die ander eu
 angelien. Gelyc dat men
 dauids solter en sūre pauluels
 epistole meer geuoenlick is
 te gebreke dan die ander en
 dat is om dese reden wat
 als sunte iohānes seit soe syn
 die maniere van sunden.
 dat ys houerdie oncuyscheit
 en ghrichheit Dauidus sun
 dicheit yn houerdien. die also

geheytē was van den hou
 digen conic saul want bo
 uen maten veruolgede hi de
 kerke. Dauid sondichde in
 oncuyscheit die ouerspele
 dede en om des ouerspils vol
 le soe brachte hi synē getrou
 wen ridder vram ter doot
Matheus sundichde in ghrich
 eyde die om ghrichheden wil
 vreemde gelomme begerde
 en sochte wat hi was een
 tolmaer en sat op enen haue
 ne van der see en ontferc
 den tol van den godde datter
 toefde en aen quam. En al
 waren dese dri sondaren
 nochtan was haere penite
 tie soe bequaeme dat hem
 onse lieue here haer sūnde
 niet alleen en verguff. mer
 hi guff em oer grotelic syn
 ginsten. want hi maecte vā
 enen fellen tyran enen ge
 trouwen predicare en van
 enen ouerspeelre. en enen
 manslachtige maecte hi ene
 prophete. ende van ene war
 ken ende ghyghen maecte
 hi enen apostel en euāgelis
 te. **S**ide daer om soe leest
 men meest deser drier leri
 ghe. en om dat niemant wa
 hoepē en sall die bekeren
 wil als hi siet dat die gene
 die misdanch ware soe
 groet siet wesen in gracie.
Men sal mercke also sunte
 Ambrosius seit in sūte mathe

bekernerne dat somige sake
sonderlinge toe behoeren
den meyster en somige den
sickē de genesen wert en
somige der maniere daer
hi mede genas. In de meis
ter waren drie dinghen. dat
was wysheit daer hi me
de bekende wan die sich
eyt quam. die goetheyt
daer hi die medicine me
de daer to dede en die
macht daer hi en soe haest
lick mede genesen had. Vā
desen drem seir ambrosius
aldus in sunte matheus
psoen. Dyt ys hy die myn
re herten seer wech doen
mach ende de bleecheyt my
re zielen. die alle heymelich
ar weet dit is opt verst.
Ick heb vonden enen meys
ter die in den hemel wort
en hy stroyet yn der erde
sijn medicine. dit is opt
ander. Dese mach alleen my
wonden genesen die selue
gheen en hefft. dit is opt
derde. In den sicken dier ge
nesen was dat ys sūte ma
theus. daer yn mercket
men drie dinghe alsoe Am
brosius seir. wat hi onder
te volmaectelick sijn ouel
den meyster en hi was dā
kelick en hi hilt hem altoes
zuuer yn die gesontheit die
hi ontfacen had. En hnt om
seir hi matheus volgede na
blidelic en waackerlic en al

veruouwoende seide hi. **Ick**
en draghe nu nyet den pub
licaen. ic en drage nu nyet le
ui want ick dede leui vt
doe ick ppm aen dede. dit is
op ierste. **Ick** hare myn ge
slechte ic vlie myn leuen.
alleen volge ick de here ihc
ppus. die myne woude ghe
nas. dit is opt ander. **Wie**
sal my vscheyden van xpc
myne die yn my is verduet
off quellinghe off hongere
off naetheyt off sweert. "
Alsoe ambrosius seir soe was
dese manier van desen gene
sen dierhande want ppus
banten yst myt bande. ten
andere soe maecte hi hem
een teike dat was een gar
ten derden soe suerde hi
daer alle die onreynheit
wt. En hnt vmmē seir am
brosius in sunte matheus p
soen. Ic byn gebonden mytte
negelen des geloue en myt
den yserē der godliker myne.
Neer ihesus doet aff die vūl
heyden vā myne sonde als
du my heeft gebonde mytte
banden der godliker mynen
snyjt al aff dat my quaet is.
dit ys opt yste. **Ick** sal dal
dyn gebode holde. als een
gut dat in my getreket is
en al berntet nochtā bern
tet al vut die vuytheyt vā
den vleysche datter nyet we
der en lijer tot sijnē beghyne.

de medicine noch
te voir de quat
de wonden. dit is
de con haestelick als
de lobs die hyme
wonden passien. en
sleket de wonden
de vuytheyt mit
de suer al dat on
de opt derde.
wonden euigelic die
de sine hnt soerf
wonden in suer bar
de eliquen sūre sūre
de plach dese euige
de hnt te draghe. ende
de op de sickē. ende
de matheus verdenke.
de wonden geloue soe
de alle dier mede ge
In die name marinus
matheus ys geseyt
van mat dat ys
de hnt dat ys sp
stet en dan de dar
de of haestelick of hi
de van nauon dat ys
de hnt hi had hnt soer
de sonde deser on salich
de meron des vaders
de was de sporde mit
de hnt en ouerlode
de hnt in liden dan to
de was gedelich yn
de hnt reddet ver
de was haestelick by
de en hi menichuol
de geden wonden

hi
to vo
rue
dane
M
dat si
was
dan r
per h
hae
stet
widen
vol m
tich v
lich v
dit d
groer
in de
stide
si vol
se str
toi o
ruier
ndich
oer g
sar. d
de bo
ten. d
de on
leide
gelou
mae
ne alt
En si
ne duc
dus d

en al bitter die medicme noch
 ten soe treckt se vut die quaet
 het van der woonden. Dit is
 opt ander Com haestelick als
 du genesen hebs die heyme
 lic en verholen passien. on
 doer haestelick die woonden
 dat quaede vuchtheit met
 en dere. en suuer al dat on
 reyn is dit is opt derde.
 Sinte matheus euagelie die
 hi selue mit synre hat screef
 waas geuonde in sunte bar
 nabas reliquien waer sinte
 barnabas plach dese euage
 lie mit hem te draghe. ende
 hi leiden vp de sicke. ende
 om sunte matheus verduente.
 en sunte barnabas geloue soe
 worden si alle daer mede ge
 nesen **Van den name mauritius**

Mauritius ys gesept
 dan mari dat ys
 dyc zee. ende tis dat ys spi
 ende of hert en dan ob dat
 ys genader of haestende of hi
 ys geseit van maaron dat ys
 scoert waer hi had bitterheit
 oeuere oefeninge deser onsalich
 eit en oeuere merren des vaders
 lantz. Hi was oer spienende mit
 af werpe dat hem ouerulode
 hert mē vast in liden van tor
 meten. Hi was genadich yn
 dien dat hi synen ridders ver
 solte hi was haestende by
 vuyrreheit en bi menichuol
 denisse van goden woercken

Hi was in hem seluen
 to versnaden. Sinte euthe
 rius die bisschop van lug
 dunt screeff syn passie.
En sinte mauritius passie
scit en syne gesellen

Dat sunte mauritius hertoge
 was yn die hulge schare
 van thebea. Dese martela
 ren heuten van thebea waer
 haer stat hiet alsoe en die stat
 staet in oriente mit ende da
 arabien en die stat is seer
 vol ruycheyden mer ondrach
 tich van vruchten en genouch
 lich van boemen. Men seit
 dat die lude van dien lande
 groet sijn en dat si vrome
 in woape sijn. ende sterck i
 stride. en scerp van synre
 en vol van vuyrreheit. De
 se stat hadde hondert por
 ten en si was gesticht op die
 riuere nyle. die vut den pa
 radise coemt. en men heet si
 oer gyon. En hijs aff is ge
 seit. die olde thebea licht on
 der woerpen myt hondert por
 ten. Dese luden predite ia
 cob ons heren broeder. ende
 leerde hem volmaectelic dien
 gelooue. Dyodenaeen en maxi
 maen wolden cristen geloe
 ue alte male te niet doen.
 En si senden in alle prou
 nie daer die kerste woude
 dusdanige breue. Doldē me

yet moete bescheidenlike ma-
ken off waer yet noet te
voeten. en al die werelt te
gader waer v'gadert ouer
een side en romen alleen ou
de ander si soe solde alle
die werelt verwoonen vlien
en romē solde alleen bliue
in die hoetheit der consten.
Hi kleyn volken volcke
waer om dan so wederstaet
gi dat gebot vā romen en
waer om sid y houerdich the
gen oer gebode. nu ontfaet
der onsterflijker goden ge-
loeuē. of men sal veghen v
vut geuē een sentēne. die
men myt verwoedelen en
sal. En do die kersten dese
breue ontfenge soe senden si
alle die boeden ydel we-
der. Doe worden dyoclea-
aen en maximiaen soe ge-
stoert dat si alle haer pro-
uinaen doer senden en beua-
len dat si alle myt haere
wapenē te rome quamen
om dat si alle de rebelle
ouder dat rike van romē
brēgē solden myt vechten.
en des keysers breue qua-
mē tot thebea. En nae
godds gebot so gaff dit
volt gode dat gode was
en den keysers dat des ke-
sers was en si ghinghen
ende vergaderden een le-

groen dat waren sees du-
sent sees hondert ende sees
vntseestich mane en senden
se tot den keysers dat si en
helpen solden in gerechte
striden mer dat si thegē geen
kersten en deden. mer dat si
se beschudden solden bouen
dit legione was een voerba-
rich man leidsma gemaect
die mauricius heit. en die
baniere dragers waren cā
didus innocencius cruperius
victor en constancius. En dyo-
cleaen sant maximaen.
die hi genomen hadde tot e-
nen geselle van sinen rike
veggen die van vrankrike
myt enē groten heer en hi
gaff hem mede van thebea
dat legioen. mer dese ware
vermaent van den pause
marcelline. dat si hem lie-
uer leten verslaen dan dat
si xpūs gelouē aff ghin-
gē en beaken. Doe alt volt
ouer dat geberchte comen
was. en si tot ootdoore comē
waren so beual die keysers
dat alle de gheen die myt
hem waren den aff goden
offerē solde en dat si stercke
luck soeren solden veggen
die gheen die staken teghē
dat rike van romē en son-
derlinghe teghen die ker-
sten. Doe dit dese hage

ridders hoerden soe voeren
 si om milen van den heer
 en si bleuen op een gerume
 stede liggende op die rodane
 ne doer stat augane heit.
 Doe maximaen dit honden. soe
 sant hi ridders tot hem ende
 beual dat si come solden de
 afgoden offerhande to doen
 mitten andere. Ende si ant
 worden dat si dat niet doen
 en mochten om dat si xpūs
 gelooue hadden. Doe woert
 die keyser seer vgramt en
 seide. Dat quaede onrecht
 leit men my voer in myne
 versmademisse. en men ver
 smaet myt my de oefenige
 vā romen. die houardige
 riddē niet my mer oer my
 nē goden. hi moet genoede
 dat ick hīz aff voracke doen
 mach. Doe sant die keyser
 sijn ridders dat si see soldē
 dwinghēte offerē of dat si
 den tienden man van hem
 luden onthoefde solden.
 hīz om staken die hylge
 ridders blidelick oere hals
 voort en die een haeste hem
 voer den anderen te steruen
 Doe stont sinte mauricius
 op en seide onder de andere
 ic bin verblit mit v voant
 ghi sint alle bereit te ster
 uen om xpūs gelooue. onse
 ridders leit ic doden wat
 ick sach dat ghi bereit ter

passien woert om xpūs
 wille. En men moet ons
 herē gebot holde die tot
 sunte peter seide. Dreckē dīn
 sweert in dīn scheide. wi
 sijn omgeset myt onser rid
 ders lichame. en myt haer
 ren bloede sijn onse dede
 re roet worden laet ons
 selue volge ter martlien.
 En duncket v goet wi sole
 die den keyser antwoorde.
 wy sijn ridders dīn key
 ser ricks. ende wi hebbe
 onse woape aen gedaen
 om die gemeyne dinghe
 te beschermen. in ons lu
 den en is gheen verrade
 noch anxt. mer gheens sijn
 en sollen wi xpūs geloue
 achter laten. Doe die die
 keyser hoerde soe geboet
 hi weder dat si den tien
 den man onthoefden soldē
 Doe dit gedaen was. soe
 begreep exuperius die bā
 nier drager die bānier en
 stont onder sijn ridders en
 seide. Mauricius onse glorio
 se leydsman heeft onder ons
 luden van onser gesproken
 glozen. en exuperius die
 bānierdrager. en heeft sijn
 woape niet vp genomen om
 dat hi in desen wederstaen
 wille. onse hande sōlen dese
 vleschlike woape en werch
 woerpen. en wi sollen ons
 wapenē myt doerhiden. En
 of ghi wilt laet den keyser ons

in haer kercke mitte andere
 En do men dese kercke slich
 te soe was daer een heyden
 workman. die des sommeda
 ghes vrochte als alle die an
 dere vierden. En dit heer vā
 desen hilgen quam op hem.
 en begrepenen en slogenen
 en berispede en dat hi sijn
 wert boeslic dede. en dat hi
 des somendages vrochte als
 all die anderen vierden. en
 gode dienden. En doe hi dus
 berispet was soe liep hi ter
 kercken. en waert gedoept en
 kercken. Een vrouwe die haer
 kint gaff te leren den apbt
 van den cloester. daer dese
 martelaren yn begrauē wa
 re en dat kint sterff korte
 lict. ende die moder bedoen
 det alte droeflic. en mauria
 openbaerde haer en vragede
 waer om dat si haer kint soe
 soer bedoende En si antwoor
 de hem dat si nūmer ophol
 den en solde van wene also
 langhe als si leefde. En mau
 ricus seide haer en bedoene
 niet als enen doden. mer we
 ter dat hi mit ons ys. Ende
 wiltu dat vrouwen so saltu
 morggen en al dyn leue te
 metten sijn stemme horen sin
 ghen onder die moniken.
 En si stont altoes te mette
 op en hoerde altoes haers
 kintes stemme singhende mit

den monike. **¶** Do de ko
 ninc gutturam die woerelt
 liet ende hi sijnē schar den
 armen en den kercke deil
 de so beual hi enen pape
 dat hi em brenge solde vā
 deser martelaren reliquie.
 En doe dese pape mitten
 reliquien quam mit scepe
 doer den laer van lauēnen
 en een swaer tepest op hem
 quam also dat si all waen
 den verdrincken. so heile hi
 dese reliquien theghen den
 tempest en te hant wert een
 groet gestil opt water. **¶** In
 iaer ons heren **ix^{lxxx}** doe
 sonige moniken mit ko
 ninc karls hulpe gekre
 gen hadden van den paus
 clauso. den licham van sū
 te vbaene den paeus en
 van tiburao den mertelaer
 En si woeder gekiert wa
 ren en si deser mertelare
 kercke versochten. soe kre
 ghen si van den abt en vā
 den monike dat si voere
 mochten sunte mauricius
 lichaem tot antisdodore i
 die kerke de sūte germa
 nus in de ere deser marte
 laren gesticht had. **¶** Peter
 van damiane seut dat in
 burgūdien was een hou
 dich clert. en ouerdadich
 die oen sūte mauricius
 kercke gecrege hadde the
 gen eens merchtiges mayn
 coyllē. En op enen dach

do men misse sanc en me
ynt ende van der euangelie
seyde. **E**l die hem verh
euet sal vernedert wer
de, en die hem vnedert
sal verheue werde soe be
spotte dese onsalighe dat
en seide. dat is valsche wat
had ick my veruotmodicht
vor myn viande soe en sold
ick hiden so veel guet da
der kerken myer hebbe. **E**n
te hant quam van bouen
een vuerich sweert. en voer
hem in den mont daer hi
de blasseme mede gespro
ken had en hi bleeff daer
doot. **van den name Justina**

Justina ys geset van
iusticia dat ys gerechtich
eit. wat si gaff elken dat
sine was. hi gerechtichei
den. dat was gode ghe
hoersamheit. haere euen
kersten woerdicheit. haere
plaet onderdanicheit. haere
gelike vrentschap. de
onder haer ware bedwaer.
haeren vianden gedoerch
samheit. onsalighe en be
doefden medeliden. neerns
tich medeliden. en haer sel
uen heilicheit en godlike
myne. **van sante Justina**

Justina was eens papen
van den afgooden docht

van antiochien. **E**n si sat
alle dage voer een vinsten
en honde prelie des dyake
lesen dye euangelie en ten
lesten wert si van hem be
kiet. **D**oe dit haer moeder
haren vader geset had daer
si opt bedde laghen ende si
beide sliepe soe opebaerde
hem xpus mit sine engel
en seide. **C**oemt tot my ick
sal v grue dat hemelrike.
En doe si ontwaeket ware
soe deden si hem te hant
myt haere dochter dopen.
En doe cypriaen **Justina**
groet verdriet aen dede. so
wert hi ten lesten van haer
bekiet. **C**ypriaen had van
sine kintscheit touenar
geweest. want do hi to vi
iaer old was soe hadde sin
vader en sin moder den du
uel geoffert. **H**y hilt hem
an kokelye en die vroue
scheen hi te veruandelen
yn beesten en veel ander
kokelye bedreeff hi. **E**n hi
wert seer bernende in **u**
tine myne en hi dede by
touwre all dat hi vmocht
om haer te synen vulle
te brenghen off dat sy een
ander ma hebben solde de
agladus hiet. de welcke
dat si oer seer mynde.
Hy om ryep hi tot hem

dar hi han
de dar hi uft
myn moete. **E**n
quam tot hon
har roepstu my
soe ic myn oer
gall loen salstu
den. dat ic soe
den. myne vol
den. **D**e duuel
die uerichich
mensche wden
we te duc. en die
den leder dede do
den iden xpm
den en die de me
soer hebbe. en sal
we more doen. dat
die heyle hebste da
uaghet. **R**am dese
en soe sy duc aen
soe en sal daer
en haer herte ont
en myt myne.
al f. **V**omge te
den uulste. **O**p
de daer nae so qua
al tot uft. ende
den haer herte te
den myt vlyre my
den f. **D**e geloer
den beual sy oer y
gode ende segge
mpten cruce. **E**n
was roepken. soe

waer
en v
Cyp
soe d
sta
mer
seyde
aen
ghin
E
en r
duel
gebo
die a
te. m
dym
sal v
herte
selste
wilt
tot
dye
onau
doe
beua
de h
uel e
sme
vloer
voer
sede
daer
uel f
wom
die g
sach o

enen duuel dat hi hem
 helpen solde dat hi iusti-
 nen gerygē mochte. Ende
 die duuel quam tot hem
 en seide waer roepstu my
 Cypriaen seyde ic myn een
 maget van galileen salstu
 yet mogen doen. dat ic see
 mach hebben. mynē vol
 mede te doen. Die duuel
 seyde hem. Ic die mechtich
 was enē mensche wt den
 paryse wt te driue. en die
 cayn sinen broder dede do-
 den. en die den ioden xpm
 dede doden en die die me-
 sche gestoert hebbe. en sal
 ick myt mogē doen. dat
 du dynē wylle hebste vā
 eenre maghet. Neem dese
 salue en stort sy butē aen
 haer huus. en ic sal daer
 komen en haer herte ont-
 steken myt dynre mynē.
 en ick sal si dwingē te
 doen dattu wilste. ¶ Op
 den nacht daer nae so quā
 die duuel tot iustine. ende
 hi pinde hem haer herte te
 ontsteken myt vuyre my-
 nen. Doe sy des gekwaer-
 wert. soe beual sy oer y-
 mychlick gode ende seghe
 de haer mytten cruce. En
 mytten cruceb teyken. soe

waert die duuel verueert
 en vloech en hi quam voer
 Cypriaen staende. Cypriaen
 seyde hem waer om en heff
 stu tot my dye maeghet
 myt gebracht. Die duuel
 seyde hem. ic sach een teyke
 aen haer. en al my macht
 ghinc daer mede te myt.
 En cypriaen liet dien gaen
 en riep enen sterkere. Die
 duuel seyde hem. Ic heb dyn
 gebot gehoert en gesien dat
 die ander myt en vermoch-
 te. mer ick salt betere. ende
 dynē wille doen. want ick
 sal vut gaen en sal haer
 herte doer wonden en du
 selste myt haer doen dattu
 wilste. Dese duuel ghinc
 tot iustinen en wolde haer
 dyt raden en haer herte tot
 oncuyscheyden beroeren. En
 doe syb gekwaer wart. soe
 beual sy haer gode en seghe
 de haer. en blies opten du-
 uel en verageden alsoe all
 syne becoringe. En die duuel
 vloech van scanden en stont
 voer cypriaene. En Cypriaen
 seyde waer ys die maghet.
 Daer ick v to fant. Die du-
 uel seyde. Ic sie dat ick v
 woonen hyn. en yck ontsie
 die gotlike macht. want ick
 sach een enytelick teyken

an haer en daer mede ver
loes ic all my macht. Doe
bespotten oppraen. en liet
en gaen. en riep den prince
van den duuelen. en doe hi
tot hem come was so seide
hi. En hoe cleyne is v macht
dat si v wone wort van een
re maghet. Die duuel sei
de hem sich ick sal tot haer
gaen. en ic sal haer groete
sietheyt an senden. en ic sal
haer herte heetliker ont
steken doen. en ic sal hare
lichaem doen ontsteken.
myt alte grote heetten. en
ic sal si doen vallen in on
vroetheit en brengen haer
voel bilde yn haer gedach
te. ende te mydder nacht sal
ic si tot v brengen. Doe v
vondelste hem die duuel
in die gelike van eenre
maghet. en qua tot iusti
nen en seide. Dich ick hoem
tot dy want ick wil myt
dy in suuerheyden leuen
mer nochtan bid ic dy dat
du my segghes wattet loen
wesen sal va diesen ver
dienten. Iustina seide haer.
dat loen is groet mer die
pne is cleyne. Die duuel
seide haer. wat ist dan dat
god beual. wasset en wert

gemenichuoldicht en ver
uult die erde. Daer om ont
sie ick lieue gesellinne. oft
dat wy yn suuerheyde bli
uen dat wy ons here wort
te nyet maken en wy solle
in groten vallen
als de vsmaders en als de
gene de ongehoersam syn.
en daer wy loen. van hope
te hebben. dat wy daer aff
groet tormet solen moghe
liden. Mit dusdanen redene
soe ontstar die duuel Iusti
nen herte soe seer ter be
gheerten der oncuysheit.
dat si begonste op te staen
en en wech te gaen doe qua
dese maget tot haer selue
en si vstont dattet die du
uel was die mit haer sprac
en te hant segghende si haer
ende si blies op den duuel
en desen smelten als was
ende si wart te handes v
loest van alre becozingen.
Daer nae soe verschiep
hem die duuel in ene schoe
nen iongelinc. en hi qua
in iustinen camer. en viel
op haer bedde daer si lach
ende woldde si onschameli
ke helpen en rissen. Doe dit
iustina sach. en si bekende
dattet die duuel was. soe
maecte si te hant een cruce
ende dede den duuel smel

Doe maecte si
die hant van
na se
wen
uist
men
van
drage
als o
sach
bleef
meer
ne
voet
sinne
delle
in co
een
bi to
p en
voeg
Ag
was
een
uist
ulog
mit
hi de
hi en
spma
onefa
doet
eenre
si om
sinne
mer e
de te

ren als snee. Doe maecte si
 die duuel siet hi godes wil
 le en hi dede voel lude mit
 veer en myt schape en hi
 verseyde wt die beseten me
 schen dat grote sterfte in
 all anthiochien comen solde
 ten waer dat iustina tot
 echtschap consent gaue. En
 hi om vergaderden al die
 stede. die siet was voer haer
 vaden huus. en si riepe dat me
 ustinen te echtschap gaue
 dat so al die stede van dien
 anpste verloeste. En doet ius
 tina aldus myt doen en
 volde. en si see al daerom
 dreigheden te doden. Int
 selte off mit seuende naer ca
 der sterfte soe bat si voer
 hem en si verduess all die
 sterfte. Doe die duuel sach
 dat hi myt gedoen en moch
 te. soe veruandelde hi hem
 in iustinen gelike. om dat
 hi iustine geruchte besmet
 ten solde ende om dat hi
 cypuaen bespotten solde.
 in dien dat hi waene sol
 de dat hi iustine tot hem
 bracht hadde. Dus ghinc
 die duuel tot cypuaen yn
 die gelike van iustinen. en
 volde cussen als off si myt
 sinre mynen beduonghen
 had gewoest. En doe en cy
 puaen sach soe wande hi
 dattet Iustina had gewoest

en hi vernult doert myt
 bliscappen en seide wille
 coem moestu woesen iusta
 na schoen bouen allen wi
 uen. Te hant do die duuel
 iustinen naem hoerde no
 men. so en mocht hi die ancht
 van den naem nyet ver
 dragen. mer hi voer en woerch
 als een roer. En doe cypuaen
 sach dat hi bespot was. soe
 bleef hi droeue en waert te
 meer ontstekte in iustine my
 ne. En hi waerde lange
 voer iustinen doer en myt
 sinre touerien soe veruon
 delde hi hem selue. soment
 in een voss. en soment in
 een vogel. mer waeneer dat
 hi tot iustinen doer quam
 so en scheen hi voss noch
 vogel mer cypuaen selue.
 Agladus had hem oer ver
 uandelt myt duuelen i
 een musche en doe hi tot
 iustinen vensterē quam ge
 ulogē. soe en scheen hi ghen
 musche mer agladus. En
 hi was in groten anpste wat
 hi en mochte myt vlien noch
 springē. En om dat iustina
 ont sach dat hi valle solde ter
 doot toe soe dede si en myt
 eenre ledder neder hale. en
 si vmaende hem dat hi ca
 sinre sotheit op hilde. dat
 men en myt en pijnde na
 de soit als enen touenaer.

Dyt deden si alle myt du
uelen. En doe die duuel
van allen verbonden was
soe quam hi weder tot cy
puaen. en hi stont voer
hem beschaont. Ende cypri
aen seide hem. En bistu oec
myt verbonden. O onsal
ge wat macht hebt y dat
ghi een maghet myt en
kont verwoynen. noch
macht ouer haer hebbe. mer
dat si verwoyt. v en dat
si v soe vnderwerpt. Ic bid
de dy segge my waer yn
ys dese groete stercheyt.
Die duuel seyde hem wiltu
my sweeren dattu van my
myt scheiden en sal. so sal
ic dy segghe die cracht da
haerre segghe. Cypriaen sei
de. waer by sal ick dy swee
ren. Die duuel seyde sweert
my by myn grote macht
dattu nimmermeer van
my gaen en sulste. Cypri
aen seyde hem Ic sweer dy
by dynre groter macht
dat ic dy nimmermeer af
gaen en sal. Doe seide die
duuel als of hi seker ge
noech had geuoest. Dese
maghet makede een cru
te. en te hant smalt ic als
was en ic verlois al myn
macht en ic verfmalt als
dat wasse van den vure.

En Cypriaen seide soe ys
dan die gecruyste meerre
dan du. En die duuel seide.
Ja hi ys merre dan wy
alle en hi sal ons ind alle
die wy berieghen leueren
den eweliken vuer. Cypri
aen seide hem daer om wil
ick des gecruystes duent
worden dat ic in dese py
ne myt en come. Die du
uel seyde hem du heefs
my gezwooren by der cracht
van my daer nyemant by
verwoere en sal dattu my
nimmermeer laten en sulste.
En Cypriaen seide hem. Ic
vsmade dy en al dyn stu
nende macht en ick ver
lochen dyns en al dynre
duuelen en ic segghe my
myt den heyligen cruce.
en te hant voer die du
uel van hem. Doe ghinc
cypriaen totte bisschop. Doe
een de bisschop sach come
so waende hi dat hi quam
om die gode in d'woalme
te brengen. En hi seide
hem. Cypriaen laet dy ge
noghen myt den ghenen
die buten sijn. want du
en sulste myt moghen
rieghen godtz kerke. wat
ypus cracht ys onuerwi
lick. Cypriaen antworde
ic byn seker dat ypus

den den bisschop
gehoert was. En
Cypriaen
woynghe by
en in leuen
bisschop voer groe
de die bisschop straf
sint iustanen
hoer. en makede
dese beuen voo
de daer waren.
cyprianus sant
den martelari
en seide se in ha
de. Ende de greue
den lande doe hi
de mare da cypri
de hi en myt ius
no hen brenghen
geden hem. of si of
siden. En doe si
parden in ypus
se dede hi se set
de kerke die vol
pinalus wasse.
en mare. Doch en
of daer in groer so
en leden daer m
pne. En die pape
te ypus seide tot
hem. Doer my voer
sal staen. en ick sal
macht verwoinen
en erme wasse. naue
al se seide hi. Die
han

god h
jupre
goden
wren
men
wren
seide
onbe
waer
honde
den d
voere
nen.
by p
octob
te h
Dro
m a
m d
cro
ro
my
en
den
han
dey
boe
is g
ser
vp
dar
ma
han

macht onuerdomlick ys. en
 hi vertelden den bisschop
 wat hem geschiet was. En
 daer nae so had Cypriaen
 soe groeten voortganc bey
 de yn consten en in leuen
 dat hi bisschop wert geor
 dincert. do die bisschop starf
 En hi sette sunte iustinen
 yn een cloester. en make
 se daer abdiffe boeuen voel
 megeden die daer waren.
 En sunte cyprianus sant
 dudoile den martelaren
 bueue en sterfte se in ha
 ren stride. Ende de greue
 van dien lande. doe hi
 hoerde ny mare van cypri
 ane so dede hi en myt ius
 tinen voer hem brenghen
 en vrageden hem. of si of
 fere wilden. En doe si
 vaste geduerden in xpus
 geloue. soe dede hi se set
 ten in ene ketel die vol
 was gesmolten was. en
 pers en ruers. Nochtan
 hadden si daer in groet so
 laes en si en leden daer in
 gheen pine. En die pape
 van den afgoden seide tot
 den richter. Doet my voer
 den ketel staen. en ick sal
 al haer macht veruinen
 En doe hi come was neuwe
 den ketel soe seide hi. Die

god hercules is groet en
 iupiter die vader van de
 goden. En te hant vloech
 wten ketel een vur en
 verbernden al. Doe roech
 men cypriaen en iustinen
 wten ketel. en men gaff
 sentene dat men se beide
 ontchoefde. Naer licham
 waren ses daghe voer die
 honde gedworpen en si wor
 den daer nae te rome ge
 boert. nu sijn si te plate
 nen. Di waren gepassyt
 op den vijfften dach van
 october. Int iaer ons here
 te hony onder dyocleane.

van sante cosmas en anna name
Cosmas ys geseit
 van cosmos dat
 vrome of vaert. cosmos
 in griex bedudet suuer
 in dypfche. want in
 ewempese. was hi elke
 vrome. hi was veraert
 mytten gueden woerken
 en suuer van allen sun
 den. Damian⁹ is geseit
 van damia datz een
 cleyn sachmoedighe
 beeste. Off damianus
 is geseit van dogma datz
 leringe. en ana datz
 vpoert. Off damian⁹
 datz offerhande. Off da
 mian⁹ bedudet gods
 hant. wat hi had sacht

modicheit in wandringhe
Die ouerste leringhe.
leerde hi in synre p'dica
nen. hi was offerhande
yn castynghe syns vleys
ches. hi was des here
hant in syn sonderlin
ghe genesen. **van sante
Cosmas en damianus**

Cosmas ende da
mianus waren
twee broedere wter stat
egra van heilige vader
en moder geboze. en haer
moder hiet theodora. De
se twee waren geleert
in medicine. en si hadde
soe groete cracht van
den hulgen geest. dat
si alle siecheyde beide
van den mensche en
van den besten gena
sen. en si dedent all
om gode. // Een vrou
we was die paladia
hiet. en si had haer guet
aen medianen gelept
en si quam tot desen
tween en si woert vol
maectelick genesen. En
doe brachte si **damianus**
all heymelick een gys
te. en doe hiet nyet ne
men en wilde. soe stoor
se alte anxtelick. soe dat

hijt moeste ontsuen. Ver
nyet en brachten daer toe
die gyscheyt va der gys
ten. mer hi dede genoegh
des wyfse ymicheyde diet
hem brachte. en om dattet
nyet schymen en solde. dat
hi ons here naem versmae
de. daer hi soe mede beswo
ren was. Doe dit sunte
cosmas vernam soe beual
hi dat men synre lichaem
neuen hem nyet legghen
en solde. mer des nachtes
daer nae soe openbaerde
onse lieue heer sunte **Cos
mas**. en ontschuldichde
synre broeder da der gys
ten die hi genomē had.
// Doe lisiab die ouerba
lū haer nyemare hoer
de. soe dede hi si voer hem
brenghen. en hi vragde
hem haer namen. ende
wan si waren. Diese hul
gen seyden wi heypen cos
mas en damianus. en wi
hebbe noch due brodere.
Die heiten **antimus** en
leoncius en **euprepus**. en
onse lantschap is arabye
en wy syn kersten. Daer
om beual die oubalū dat
si haer broeders brachte.
en dat si te gader den af
goeden dienen solde. mer
doe si nyet en wolde offerē.

Soe dede hi se pmen aen
 die voeten en aen die ha-
 den. En om dat si syn toz-
 mente bespotten soe dede
 hi si myt eenre ketten by-
 den en yn die zee werpe
 mer de engel verloeste sy
 wt der zee en men seyde
 sy weder voer den richter.
 Doe die richter dit merfde
 so seyde hi ghi sint woorden
 touenaren bi den goden
 daer om leert my v toue-
 nen en ick sal v volge
 yn aduaens godes naem
 En doe hi dit seide soe q
 men daer twee duuelen.
 ende sloge ne zeer in syn
 aensichte en hi riep en sei-
 de. Ick bidde v goede ma-
 nen dat ghi voer my bidt
 tot vwen here. En doe si
 beden soe ghynghen die
 duuelen en woerch. En die
 richter seide. Dier ghi hoe
 die goede reghen my ver-
 grunt waeren. om dat ic
 se pensede te laten daer
 om en sal ick v myt la-
 gher gedoeghen dat ghi
 myn gode blaffemeren
 selt. Doe dede hi si wer-
 pen in een groet vur.
 mer het en deerde hem
 myt. mer die vlamme
 spranck veerre dan daer
 en verbernden voel van
 dien. die daer om trent

stonden. Doe dede hy sy by
 ene stakke bynde. en die
 engel goedes behoede si.
 dat si niet gequetzen voor-
 den. hoe moede dat die
 knechten worden hem py-
 ne te doen. Ende men ley-
 de si weder ongequetzt
 vor den richter. en hi de-
 de haer drie broders slu-
 ten in ene kerker. en de-
 de cosmas en damian
 stenen van synē volcke.
 en cruce mer de stene
 keerden weder thegen
 die gene die si worpen.
 Doe wert die richter al
 verwoet en hi dede haer
 drie broders wten ker-
 ker brengē en dede si ne-
 uen den cruce staen. En
 hi dede cosmas en dami-
anus. neuen den cruce
 liggen en dede sy van vier
 ridders doer schieten. mer
 die geschutte keerden ach-
 terwert. en woonden voel
 lude. En doe die richter
 sach. dat hi in allen din-
 gen verwoone wart. soe
 wert hi droue totter doot.
 en hi dede dese vyff bro-
 ders te gader onthoefde
 Doe gedachte die kersten
 sūte Cosmas wort. en hi

seyde dat men si nyet
te gader grauen en sol
de. en si peynden hoe de
se martelaren begrauē
wolden sijn. En doe qua
daer te hant een cameel.
en hi riep myt mensch
liker stemen. dat men
dese martelaren in een
stat grauen solde. Di
worden gepassyt onder
dyocleciane. Int iaer ons
heren. cc. lxxxviii. Het
was een bouman. Die
yn den oest lach opt
velt en sliep myt ope
nen munde. en hem
liep een serpent in
den buuc. En doe hi
ontspronghe was. en
hi nyet en genuelde.
soe ghinc hi te huys
wert. En doet auet
gevoorden was. soe ge
uoelde hi. dat hi alte
seer gepynnt waert vā
bynen. en hi riep alte
ontfarmelick. en hi
aen riep sunte cosmas
en damian. Mer do
hem sijn twee vrees
soe ghinc hi in deser
martelaren kerke.
en daer waert hi te
hant slaepende. ende

dat serpent liep hem wt
alsoet in ghegaen was.
" Een man die soguis hiet
en anderswaer tiden wol
de. beual desen martela
ren sijn wyff. en hi gaf
haer een teken dien si
gelouen solde. waert
dat hi haer daer yect
mede ontboede. Die du
uel die dit teyke wiste.
dat oer haer man ge
geuen had verschiep he
yn ene mensche. en brach
te desen wue dit teke
ende seide. Dijn man
heeft my tot di gesat
van dier stat om dat
ic dy daer tot hem lei
den sal. Mer t'wyff was
noch in ampten en
seide. Dyt teyken ken
ne ick. mer myn ma
heeft my beuolen si te
cosmas ende damian.
Voulen my swere op ha
ren altaer. Dattu my
sekerlic leyden solste
soe sal ick myt di gaen
En die duuel swoert
haer te hant alsoe si
seide. en hiez om soe vol
gedede si hem. En doe si
come waren yn een
heymelike stat soe volge
de sy hem wolve se de

... van den
... Doe si
... riep si sunte
... in dama god
... waert v lide
... en volgede
... En te hant
... dese mar
... myt conre menich
... waert sweren mit
... en si verloesten se
... waert voer en woch
... en si seiden den
... sin cosmas en
... pp welcke oer
... waert om
... te hulpe.
... felve sichte en
... te romen in sun
... en damian
... dese kerke woon
... man die den
... sekerlic
... die manter had al
... verpezen. Op
... doe hi sliep soe
... waert ben cosmas
... en si brach
... van yser ende
... die con seide tot
... waert soele
... lach neme. dat
... dese stat me
... allen als wt dat

quade
wt g
de an
kerf
daer
grauē
van
hiz
Doe
ker
die v
si sine
been
haer
bene
saluē
stat.
Drog
Doe
de en
woe
hi in
en hi
seer
kerke
an sy
so sp
schapp
En hi
waert
gesien
nesen
te han
grauē

duuel werpen van den
 verde en doden. Doe si
 dyt sach soe riep si sante
 Cosmas en Damian god
 helpe my want v lude
 geloefde ick en volgede
 desen man. En te hant
 quamē daer dese marte
 laren myt eenre menich
 te die gelyc waren mit
 witten en si verloesten se
 en die duuel voer en werch
 te hant en si seiden den
 woue wy syn cosmas en
 damianus vp welcke oet
 du geloefste. Daer om
 quamen wy di te hulpe.
 Die paus felix stichte een
 kerke te romen in sun
 te cosmas en damian
 ere. In dese kerke won
 de een man die den
 martelaren deuotlick
 diende ynuchlic deynde
 mer die cancker had al
 syn beyn vergeten. Op
 een tyt doe hi slep soe
 openbaerde hem cosmas
 en damian en si brach
 ten myt hem yser ende
 salue. en die een seide tot
 den anderen. waer soele
 wy vleisch neme. Dat
 wy daer dese stat me
 de veruullen als wi dat

quade vleysch hebben
 wt gedaen. Doe seyde
 de ander. In sūte peters
 kerckhoue ten banden
 daer ys huden moer be
 grauen. Daer om laet os
 van dien halen. dat wi
 hijs in leggen moghen
 Doe ghinc die een totte
 kerckhoue. en bracht dat
 die van den moer. En
 si snede des mans siet
 been af en setten myt
 haeren hande des moers
 bene daer aen en si be
 salueden neernstelic die
 stat. en dat sieke beyn
 droghen se aen den moer
 Doe dese man ontwaet
 de en hem syn been nyet
 kore en dede soe dede
 hi syn hant daer an.
 en hi en vanter gheen
 seer. Doe ontstar hi een
 kerse. en do hi gheen quaet
 an syn been en vant
 so spranc hi vp van bli
 schappē van synē bedde
 En hi seide allen die daer
 waren waet hi yn slape
 gesien had en hoe hi ge
 nesen was. En sy seynde
 te hant to des moers
 graue wert en si bonde

dat den moer syn been
aff geslage was. en daer
in die stat des siets been
ghesertet. **Van sante forreus**

F **den bisschop**
Orreus des bisschops
leuen saraef beda. hi was vol van
alre hyllicheyt en doegden.
En yn syn doot soe sach hi twee engelen tot hem come. ende si voerden syn ziele. En hi sach den den derden engel boer hem ge waepent gaen myt ene blickede schilde en myt enen berennenden sward. **Der hoer** de hi die duuelen roepē **Gae wy voer en laet ons voer hem strijt maken.** En do si voer ghinghen soe keerden si hem om en schoten te hemtoert vuerighe geschutte. en die engel die voerijnt ontfenc sy vp synen schilt. en dede sy wt te hant. **Doe** seyden die duuelen peghē die engelen. hi heeft dicke ydel reden gesept daer om en sal hi sonder beteringe niet come ten eweliken leuen. Die engelen seyde

En si dat ghi sonderlinge sonden ieghen hem beent om dese cleynē en sal hi nyet vdoempt werden. **Doe** seyde hem die duuel. ys got gherecht so en sal dese man nyet beholden werden. want het ys geschreue. ten sy dat ghi bekeert wert. en wert als cleyn kindere ghi en solt yn hemelrike nyet come. **En** die engel ontschuldich den en seyde. hi had die genade in syn herte. mer die geuoente van der menschlicheyt dedet. **De** duuel seide hem **Alsoe** hi dat quaet ontfanc heft by geuoenten. alsoe moet hi die vorake ontfanc van synen rychter. **En** de engel seyde laet ons vonnissen voer gode en doe die engelen ieghen den duuel bochten so vloghen si. **Die** duuel seyde. **En** knecht die syns heren wille weet en nyet en doet. hi sal worden geslage myt voel pynē. **Die** engel seyde hem. wat en heeft diese nyet gedaen dat syns heren wyl was. **Die** duuel

Die engel sa
dat hi m
gehoert
die si m
en si boer
en si v
deren o
hi kend
hi was
hoer af
dattu o
der dy
ten van
tighen
pe en
dy near
god en
near la
dattu
naemeb
En an
noch is
poete
moge v
Syn c
ne gely
gel ant
dede sy
goet. **D**
en ys n
doer af
doen so
sede. de
ys vol d

Doe sloe
ferreus so
nae do h
dar litten
gen had
grypen
die si m
en si boer
en si v
deren o
hi kend
hi was
hoer af
dattu o
der dy
ten van
tighen
pe en
dy near
god en
near la
dattu
naemeb
En an
noch is
poete
moge v
Syn c
ne gely
gel ant
dede sy
goet. **D**
en ys n
doer af
doen so
sede. de
ys vol d

seide. hi ontfent quader
 lude giften. Die engel sei
 de hi waende dat si in
 penitencien hadden geboest
 Die duuel seyde hi solde
 te voer hebben geproeft
 die gestadicheyt harre pe
 nitencie. en dan haer
 vrucht hebben ontfien.
 De engel antwoorde. laet
 ons voer gods vomisse
 brengen. mer die duuel
 sweech. ende hi stont voe
 der vp om te striden en
 seyde. Tot nu hilden wy
 gode voer geuarich die
 beloefde dat men eweli
 ke beropen solde die sun
 de vp ertrike nyet ge
 betert en worde. want
 dese man ontfent een
 cleet van enen vorkenar.
 en hi en was daer van
 nyet gemaect waer ys
 godes gerechticheyt. Die
 engel seyde swiget wat
 ghi en weet gods heyme
 lic ordel nyet want also
 lange als men penitencie
 hopet soe ys mytte men
 sche gods ontfarmicheyt.
 Die duuel antwoorde. hi
 en ys gheen stat van pe
 nitencie. Die engel seyde
 hem ghi en weet nyet die
 diepheit van gotz ordel.
 want dat en ys soe nyet

Doe sloech die duuel dese
 forten soe seer. dat hi daer
 nae do hi weder leefde
 dat littenken van dien sla
 gen had. en die duuel be
 grepen ene van den gene
 die si in pynen hadden.
 die si in worpen op forten
 en hi vbernde syn schol
 deren en syn ewangē. en
 hi kende dien man wat
 hi was dat daer hi dat
 cleet aff genome had. Om
 dattu ontstaecte soe bren
 det dy en haddestu die gif
 ten van desen ongerech
 tighen man nyet ontfien
 soe en had dese pyn an
 dy neit gebrandet noch
 god en had dy dit slaen
 neit laten liden want om
 dattu heet cleet van hem
 naemes soe leetstu dit.
 Een ander duuel seyde.
 noch is er een nauwe
 porte daer wi en solle
 mogē vlynnen. Du sulste
 dynen euenkersten myn
 ne gelyc di selue. Die en
 gel antwoorde. dese man
 dede synen euenkersten
 goet. Die duuel seyde dat
 en ys nyet genouch. hi en
 doet also hnt hem selue
 doen solde. Die engel
 seyde. de vrucht van myne
 ys voldoen. wat god sal

engel seide. Dit sijn die vier vuur die de werelt onsteken. Dat een ys. Dat vuur van soghen. ende dit verlochen alle menschen i den doepsel. en den duuel en all synre hoerducheyt. nochtan en holden sijn niet dat ander sur ys gherichyt. om dat die menschen dat goet van der werelt voer dat ewige goet sette. Dat derde vur ys schel dingge. want si en ontfien hem niet die een den anderen to moyen niet delynen dinghen. Dat vierde vur ys van ongenaedicheiden. om dat die meeste en die voerbarichste hem niet en schamen. die mynste te veronrechten. En daer neerten diese vuur die een den anderen. en het voert een sur. en het quam tot desen man voert en hi ontsach hem en seyde totten engelen here het nekert my. En die engel here het nekert my seide dattu niet onsteken en hebste dat en sall dy niet vbernen wat dese vuere quellen enen yckeliken na synre woerthe komt also dat licham brennt oimptz quaedem wyfle also

salt oer bernen oimptz gerechter pynen. Enz nae voert forteus weder tot synen licham bracht ende sijn vrienden bevoenden wat si hielden voer doer mer enz soe bleef daer hi nae een tyt. en yn goden woerthen eynde hi sijn leuen **van sante mychaels name**

Michael bedudet wyde als god. En soe gregorius seyt. waeneer yet gedaen voert van groter macht soe seyt men dat men daer om mychael vut sendet. om dat men verstaen sal in die daet. en yn den naem dat nyemant doen en mach dat got vmach. En enz om sijn michael voel dinghe gegeue die wonderlic groet sijn want also daniel seyt soe sal hi verrisen yn antekerst daghen en hi sal staen voer die gerechinge als een beschermmer en een behoeder hi vacht teghen den draec en sijnne engelen en dede groete victorie. Hi street oer teghen den duuel om moyses lichaem. om dat die duuel sijn lichaem wouisen woude om datten die ioden aen gebedet solden hebbe voer ene god. Hi ontfact die hulge zuelen en hi voert

gers hadden des groet boō
der. en si ghinghen totten
bisschop en si vrageden
hem wat dat wonder be
zuden mochte. En hi liet
hem dat si du daghe vaste
solden. en ymaende. dat me
van gode begeren solde
dyt te weten. Doe dit ge
daen was soe openbaerde
hem sunte michael den
bisschop en seide wetet dat
die man myt synē wille
geschoten woert myt synē
geschutte wat ick byn
michael de groete engel
die dese stat in der oerde
oefene en waachte ende ic
solde bewisen myt dese
wonder dat ic waachter
ende behoder byn van de
ser stat. En staphantz gi
gen die bisschop en trolc
tot daer myt pressien en
si en doesten nyet yngaen
en bleue voer dat gat i
bedinghen. Die ander ope
barynge ys die geschiede
Int iaer ons heren om. x.
want yn die stede die me
tumba hiet. neuwen die zee
en dat ys vy milen van
der stede aduaken. Daer
openbaerde michael den
bisschop van der stede

165
aduaken. Daer openbaer
de michael den bisschop
van der stede en hi beual
hem dat hi in die voerse
de stat een kercke maer
te. en dat hi daer sunte
michaels herdincken vie
ren solde als men doet
in den berch gurgane. En
om dat die bisschop twi
uelde in wat stede hi de
kercke setten mochte. soe
seyde hem michael. dat hi
si daer maecte daer hi e
nen stier vinden solde ge
boeghen van den dieuen
En die bisschop twiuelde
noch hoe soude de stat syn
solde. soe seyde hem mich
ael dat hi si alsoe kont
maecken solde. als hi vin
den solde dat die stier mit
synen voeten omgetreden
had. Daer waeren twee
steenroesen die men myt
gheene macht verroren
en mochte. Doe openbaer
de sunte michael enen
man en seyde. dat hi tot
dier stat wert ghinghe
en dat hi die steenroese
en wech dede. En doe hi daer
aen ginc soe voerde hi sy
lychrelike die steenroese
dattet schein dat si gheen
last en hadden. En doe i

De stat een kerke gesticht
was soe bracht men tot
dier kerke een deel van
der droelen die sunte mich
ael geleit had opten altaer
yn den berch gargane en
een stuck van dem mar
moz steen daer hi vp ge
staen had. En do se daer
groet gebreec waters had
den. soe hiet hem sunte
mychael. dat si een gat
makeden yn ene steen
en daer liep soe groet
water uut dat mens
tot noch genoegh heeft.
Dese openbaringe viert
men hoedlick vp den
lestienden dach voer noe
uember. op dien voersa
den berch en yn die stat.
Men seyt dat yn die sel
ue stat geschiede een my
rakel dat wael te ver
wonderen ys want om
dien berch loept all ome
die zee. Mer de zee wert
twee doerf ontdaen in
sunte mychaels dage en
maket den volke enen
wech. En doe een groet
volt tot dier kerken
wert tade. soe geuel dat
onder hem was een wnf
die een kint droech ende

myet verre en was van
der tijt te baren. En siet
dat water keerde weder
te lgaeder myt groeten ge
ruchte. en alr volc wert
verueert en vloech ten la
de doert mer twonff diet
kint droech en mochte niet
geulien mer si wert ge
griepen van der vloet va
der zee. Mer sunte mychael
die engel behelret wonff
ongequetst en si gebaerde
ynt mydden der zee een
kint en si ontfenct yn
haere arme en zoghet
Ende de zee maecte haer
een wech. en si ghinc wt
blidelic myt haere kinde.
Die derde openbaringe
ys die te romē geschiede
yn des paus gregorius
tiden. want doe dese paus
om die sterfte van den
thyerē die groete letani
en ordmierde en hi yn
nichlick om des volcs
salicheyt bat. so sach hi
op die berch die men
wilneer heyt aduaens
gehuechnisse staen ons
heren engel de een be
bloet scoert yn de schie
de stat. En daer by vstont
de paus dat onse lieue

de geboort had
en kerke yn
allen hilgen en
om soe heyt
nach des hilges
der die ys
openbaringe die
den berse gir
die van spō
die vier
Dach van der
die me heyt. De
openbaringe ys i
vanden der enge
sant die
heyt op
die ouerste
die mo
heyt yprophana
die middelste ope
die leste heyt
die ne
openbaringe. En
die stat van pe
die paus. en arthos
die of men seide
die hofapre. Elke
die holt die thode
die. want de boue
die sephim en the
die thoren. ende
die holt alse dy
die die domina
die die
die leste holt die
die die pisen
die en die engelen.

Ende
aff. ma
heerst
war v
onder
syn se
omter
die an
geuer
ordme
nirthe
dpenst
te reg
en me
de een
unae
pinter
richte
Desen
van d
Somig
te reg
den r
en de
gelike
doist
die od
warth
orden
nirthe
dpen.
syn en
En by
noetto
ste my
to droe
beduder

here de gebede gehoert had
 en sichte daer een kerke yn
 die ere van allen hulgen en
 gelen. En hijs om soe heyt
 die berch noch des hulges
 engels berch. Mer die ys
 een ander openbaringe die
 geschiede in den berge gar
 gano. doe hi die van sypō
 ten zegge gaff die viert
 men sesten dach van der
 maent dye meye heyt. De
 vierde openbaringe ys i
 dyen ierarchien der enge
 len ys gelegen want die
 yerste ierarchia heyt epy
 phania dat ys die ouerste
 openbaringe. en de myd
 delste heyt yeperphania
 dat ys die myddelste ope
 barynge. en die leste heyt
 epyphonia dat ys die ne
 derste openbaringe. En
 ierarchia is geset van ye
 nu dars heilich. en archos
 dars prince. of men seyde
 heyllich hercappe. Elke
 ierarchie holt due chore
 of ordmen. want de boue
 ste holt seraphym en che
 rubym. en de choren. ende
 de myddelste holt alse dy
 ouyslus seyt die domina
 te de potestaten en die
 vtuten die leste holt die
 primapaten en die prieten
 van engelen en die engele.

Ende de gelikenysse hijs
 aff. mach men syen yn dyt
 heerschap van der werelt
 wat van den knape de
 onder enen konynge syn so
 syn somige veroulediget
 omtrent den coninc. also
 die camerlinge en die raet
 geuers. Dese syn gelic de
 ordme van der ierster ier
 rarchie. Andere syn die
 dyenst hebben ouer alt rijt
 te regieren ynt gemeyne.
 en nyet yn die een of yn
 de een of yn de ander pro
 uincie geset en syn als de
 printen des heers en die
 richters van den houe.
 Dese syn gelic de ordme
 van der ander ierarchien.
 Somige andere setmen om
 te regiere enych deel van
 den rijke als de proesten
 en de baluuen. en dier
 gelike van den mynsten
 dienste. Dese syn gelic
 die orden va der derder
 ierarchien. Die due yerste
 orden van der yerster ier
 rarchie verstaet men yn
 dyen. dat sy altoes by gode
 syn en hem to gode keren.
 En hijs toe soe syn drij dyghen
 noettorstich. dat ys de hoed
 ste myne en dat behoert
 to der ordenen seraphym. dat
 bedudet bernende. Ten adere

behoert toe volmaect be-
kennen en dyt behoert
toe cherubyn de bedudet
volheyt der konsten Ten
derden behoert ewelic
gebruken off begrypen
en dyt behoert toe vol-
~~maect~~ ~~bekenne~~ den thro-
nen dat bedudet setelen
want god sit in hem en
rust als hi sy in hem rus-
ten doet Die drie ordne
van der myddelster war-
chien verstaet men yn
dien dat si bouen sijn en
regieren al die menichte
van den volke mit geme-
ne. Dyt regiment ys yn
drien dyngen dat yerste
ys in gebieden. en dyt be-
hoert toe der ordnen
van der dominaten dat
heerschappe bedudet. en
hem behoert toe dat si
bouen den ondersten sijn
en dat si se senden yn
allen godliken dyensse en
dat si hem all gebieden
Dat men bewiset yn za-
charyen vijffte capitel.
Daer die een engel den
anderen seyde. lope en
spree tot desen kinde. De
ander ordne verstaet me-
ynt werken. en dyt be-

hoert toe der ordne van
der virtuten want hem en
ys nyet onmogelic te vol-
doen dat men hem beuel-
want hem ys gegeue macht
bouen all dat groet ys dat
ons heren dyensse toe be-
hoert en daer om ys hem
gegeue myracule te doen.
Die derde ordne verstaet
men omt bedwomghen. om
dat sy bedwomghen de du-
uelen die ons lette en be-
koren en dyt behoert toe
der ordne van den potesta-
ten want si hebben macht
te bedwomghen des duuels
macht. En dyt is beteyket
yn tobya daer de engel
raphel sant den duuel en
bantten yn die boueste wil-
derrisse. En die drie ordne
van der nederste ierarchie
verstaet men yn dien dat
sy hebben een geendet en
bescheyden regiment want
sommighe sijn de geset sijn bo-
uen dat recht van eenre
prouincie. dese sijn van der
ordnen principaet. Alsoe
de prince van psen was
daer daniel aff scrijft. An-
dere sijn geset te regiere
een menichte als van een
re stat en dese heyt men
princeen van engelen. An-
dere sijn oec geset te re-

men sche en dese
gelen om dat si
de mynste dinge
en daer de princeen
den boerschen de
gelen want goet
en menschen ys
van een mensche.
en en bernardus
en mit dyonysius
gelen van der ierarchie
en van haeren
en hoort de verstaet
en haer gebuiken.
en ierarchie is in ha-
en princeen. en dat behoert
en dyt yn drien be-
en en dat behoert to
en en in eodliken
en en geduer. en dat
en te den thone. en
en en princeen en ber-
en sijn haeren dyo-
en in de myddelste. en
en ierarchie in
en drie ordne principa-
en want si hadden een
en sijn yn dien dat
en myddelste ierarchie
en boerschen ende
en by dienst. want
en ys in den en
en ierarchie. want so
en sijn bouen
en en dese heyt
en en somige
en boue goede

lude. en
prinap
gelen
duelle
me pol
duelle
hoer
daer g
ys die
in wer
yn le
fensh
ren de
off de
behoer
dat an
engelen
gelen.
harmg
leefme
ten. so
pole re
wylne
die god
daer ys
ke in s
en die
lu. En
aquilu
van der
hem du
danc d
hoede
wat da
daer na
En doe
soe dede
tot dese

gieren enen mensche en dese
 heyt en gelyken om dat si
 deyn of die mynste dinghe
 boetscapen. **Mer** de princen
 der engelen boetscapen de
 meeste zaken want egoet
 van eene menschen ys
 meerre dan eens mensche.
Gregorius en **bernardus**
 sijn eens myt **dyonysius**
 mit bescriue van der ierster
 ierarchien en van haeren
 ordnen. Want die verstaet
 men yn haer gebruiken.
 Welke ierarchie is in hei
 ter mynnen. en dat behoert
 toe seraphyn yn diepen be
 kenen en dat behoert to
 cherubyn. en yn eweliken
 gebreke en geduerre. en dat
 behoert toe den throne. **Mer**
 dese twee **gregorius** en **ber**
nardus schelen thegen **dyo**
nysius yn die myddelste. en
 die nederste ierarchie in
 desen twee oedme pūapate
 en vtute. want si hadden een
 ander mercken yn dien dat
 men die myddelste ierarchie
 vstaet by herschapiē ende
 de nederste by dienste. Soat
 heerschappe ys in den en
 gelen daerhande. want so
 mige engelen sijn bouen
 ander engelen. en dese heyt
 men **dominate**. En somige
 engelen sijn boue goede

lude. en dese heyt men
principate. Somighe en
 gelen sijn oec boue den
 duuelen en desen heyt
 me potestaten. En die or
 dīnacie en die gmet der
 voerdicheyt ys in desen
 daer genoegh. **Mer** dienst
 ys daerhande. dat een ys
 in werken dat ander ys
 yn leren. en dat ys yn
 twee hande. yedoe yn le
 ren de meeste dinghen
 off de mynsten. dat verste
 behoert toe den virtuten
 dat ander den princen der
 engelen. dat derde den en
 gelen. **Dat** vijfte open
 baringhe van den engel
 leestmen in historia triper
 tita. Soant by constantino
 pole ys een stat daer me
 roylneer plach te ofenen
 die goddyne vesta. **Mer**
 daer ys nu gesticht een ker
 ke in sunte mychaels ere
 en die stat heyt oec mythae
 lū. En doe een man die
 aquiluis hiet seer beride
 van den rede. soe gauen
 hem die meysters enen
 dranc dien hi weder vut
 keerde alsoe seer dat so
 soat dat hi at en dranc
 daer na dat wt keerde hi.
En doe hi by der doot was
 soe dede hi hem brenghen
 tot deser stat want hy

hoepre dat hi daer gene-
sen of steruen solde. En
sunte mychael openbaer-
de hem ende seide dat
hi maken solde een men-
ghinghe van honighe en
wome en van peper en
dat hi daer yn netten
solde al dat hi aet ende
hi solde al genesen ende
doe hi dyt gedaen had
soe waert hi al genesen
nochtan was hem dyt
wonder na gerechte me-
dicane dat men heyt
dranck geuen solde dien
die heyt van naturen
waer. Ten anderen soe
heyt diese feste sunte
mychaels sege. men vint
menigherhande seghe
van sunte mychael en va-
den engelen. Die yste seghe
ys dien hi gaff den volke
van syfontane aldus. Na
een tyt dat die stede vp
den berch gargane geuo-
den was. so quamen die
van napels die doe noch
heyde waren myt enen
groten heer ende stede
tegen die kersten van
syfontane. en van bone-
uentane. nochtan won-
den si vyffich milen va-
syfontane. Ende doe de-
se lude baden drie dage

verste by haers bisschops
rude. om dat si die drie da-
ge veste solden. ende dat
sy sunte mychael haren pa-
troen anroepen solden in
haer hulpe. Opte derde
nacht soe openbaerde su-
te mychael den bisschop
en sey dat haer bedinge
gehoert waere en dat
sy verwynen solden. En
hi heyt dat sy vp den vier-
den dach tegen die via-
de togen. En doe si wt to-
gen soe begonste de berch
garganus seer te beuen
en daer quamen groete
blumen wt. en al die berch
was ouerdekt myt groe-
te neuelige donckerheyt
soe dat ys man van den
vianden worde gedoet mit
den blyden en van den
luden van syfontane. mer
de ander die saghen sunte
mychaels macht lieten
haer afgode te denen en
worden te hant kersten.
Die ander seghe die sūte
mychael had was doe hi
lucifer myt all synē ge-
selschap van den hemel
werp. En daer aff ys be-
dudet. dat in apocalipsi
geseyt ys. Een stryt wert
gemaect yn den hemel
mychael en syn engelen

haer ge-
seft ale
waer si
en g
nen we
myer
han t
de dach
ys. Die
ys die
hoben
si om o
vobten
haere
Die m
ons va
der se p
des du
de eng
werpen
lygt. I
sigel
ouste
den bod
Ten and
bortte
taker p
nen ys
tobf ze
han. E
si ons v
passe d
apocalip
de eden
den boec
tykenen
Kersten
je in es
oen tau
hoest di
ys oen l
ture T

bochten mytten drake. want
 do luifer gode gelic worden
 wolde soe quam mychael de
 die bānper drager ys van de
 hemel. En hi stac luifer en
 al sijn geselschap wt ende
 werpen yn der hellen tot
 doensdage want men liet
 sy nyet yn den hemel of nu
 ouerste van der lucht wat
 dat ys een brede claer staet
 noch men liet se oer nyet
 myt ons luden niet in de
 erde om dat si ons nyet te
 seer bekoren en solde. Ater si
 worden geworpen yn die
 lucht tuschen hemel en erde.
 om dat si opwert sien en die
 gloze schonwen die si verlo
 ren hebben. dat sijn te merre
 pyne hebben solden. en als
 sy nederwert sijn en sien dat
 de menschen derwertz op
 uaren. daer sy wt geuallen
 sijn dat si daer van myt ny
 dicheyt geppyt sollen wer
 den. Nochtan oumyt die god
 like ordniernge soe comen
 si dusoile tot ons om ons
 te bekoren. waer by somige
 heylige luden heeft vertoent
 geweest. dat si omtrent ons
 vliegen. gelick als vliegen
 want si sijn ontellic en heb
 ben al de lucht veruult als
 vliegen. want haymo seit
 en ander leuys oer. Dese
 lucht ys also vol diuelen en
 quaeder gheesten als die rayon
 van der sonne sijn vol kleyn
 re gestubben. En al yffer soe
 voel nochtan mynen wy

haer getal alsoe origenes
 seyt als wy si verwynnen.
 want so wat diuel dat va
 enen goden mensche verwo
 nen wert. hi en mach en da
 nyet meer geneken dien ma
 hem te becoren van dier son
 de daer hi aff verwonnen
 ys. De derde verwynnghe
 ys die de engelen alle dage
 hebben van den diuelen als
 se om onsen wyllle ieghen hem
 vechten. en si ons verloesen va
 haerre becoringe. want yn
 die manieren verlossen si
 ons van haerre becoringe.
 Ierst soe bedwinge se de macht
 des diuels In apocalypsi. Duer
 de engel den diuel bant. en
 werpen neder in die diep
 heyt. Item yn tobja daer de
 engel den diuel bant in de
 ouerste voldernisse. die byn
 den bedudet een bedwinge.
 Ten anderen om dat si onse
 begerte verdoelen dat is be
 tabet yn genesi daer gescre
 uen ys. dat de engel taste ia
 tobs zene en si vorden te
 hant. Ten derden yn dien dat
 sy ons voerbrenge ons here
 passie dat ys beteykent yn
 apocalypsi. En wyte nyet dier
 der erden noch der zee noch
 den boemen voer dat wy
 teykenen sollen ons heren
 knechten aen hoer voerhoeft
 Ite in ezechuele staet. teyke
 een tau in der manen voer
 hoeft die suchten want tau
 ys een luttel gemaect als een
 cruce Tende die hyn mede

geteykent syn en ontsien
myt den engel slaet wat
daer ys gescreuē op wyen
du siefte thau dyen en doct
mycht. Die vierde seghe
die ys de sunte michael heb
be sal alse daniel seyt ante
kerste sal hi doden. Do sal
de grote prince sunte mych
ael vp staen en hi sal voer
de goede staen teghen anti
kerste als een hulper en
beschermer. Alsoe die glose
seyt in apocalipsi. Ik sach
enen van synen hoernen
aff gesneden. Doe sal an
tekerste hem doct veynsen
en hi sal hem drie dage
bergen. en daer nae sal hi
hem openbaeren en sal seg
gen dat hi vp vstaen ys
en hi sal hem den diuēle
opdoen voere yn die lucht
myt synre touerien. En al
die lude solen vā wonder
anbeden. Daer nae sal hi
opten berch van olyuete
gaen alsoe die glose seyt
opt rat. En onse here ihe
sus sal en doden. Hi sal
op den berch van olyue
ten staen. in een taber
nakel. en op synen troen.
in die selue stat daer on
se here van te hemel voer.
en daer sal sunte mycha
el come en dodenen. En
van desen stride. vstaet
men als gregorius seyt

Dat apocalipsi ys geseit.
Een strijt weert gemaect
yn den hemel. want dyt
wort verstaet men van
daerhande strijt de mych
ael heeft gedaen of doen
sal. dats van den stride
den hi hadde myt luifer
doe hi en wt den hemel
werp. En van den stride
den hi mytten diuēls heeft
heeft de ons quellen. ende
van desen derden. Ten der
den heit men desee feeste
wyenge. om dat sunte mych
ael openbaerde dat hi op
desen dach wyede de stede
op den berch van garga
no. want doe de van sipō
te die van napels vertwo
nen hadden. soe voerseyt is
en se groeten seghe gehat
hadden. so begonsten se te
twuelen off si noch wt dor
ren solden gaen yn die voer
seyde stat en off en off si de
steden solden doen wyen
Doe seyde die bysschop dat
hi hynz aff raet vragen
solde den paens pelagū
En hi antworde daer vp
en seyde. soude emich men
sche de kerke wyen. soe sol
de men dat doen vp dien
dach. dat dese seghe was.
mers ys dat sunte mychael
anderwoet dunckt. des sal
men an hem raet hebben.

... en de bisschop
... volke beuelen
... die seghe te vusse
... sunte mych
... bisschop op desen
... en behoert
... die kerke
... hi be
... dat hi des
... mytten vol
... die stede en
... defenden yn
... solden ge
... haer sonde
... Ende
... bisschop oen
... van deser wyng
... sal
... viden
... staen
... fren
... vrecht
... en alt
... fy
... en
... die al
... spide
... die oest
... al om en
... men
... de
... al
... hadde
... fy
... blischap.
... daer
... die daer

altes
wt de
soe loe
de su
geseit
per da
en da
march
neste
hoerde
men d
de m
altre b
al de
den so
surre
en om
daghe
allen
all ge
syn be
loff to
wyl. v
ter o
dert e
daghe
den be
onse be
fy syn
ridders
de goe
Eft fy
eren on
ter s
siben f
geuen.

Doe de paens en de bisschop
 hi om dien volke beuolen
 hadden die daghe to vaste
 soe openbaerde sinte mych
 ael den bisschop op desen
 dach en seyde. V en behoert
 myer te roepen die kerke
 die ick gewypt heb. en hi be
 uol den bisschop dat hi des
 anderen dages mytten vol
 ke ghynge yn die stede en
 dat si die stat oesenden yn
 bedinghen en si solden ge
 uoden. dat hi haer sonder
 linge patroen waer. Ende
 hi gaff den bisschop een
 teyken van deser winnge
 dat hi van oest ingaen sol
 de en hi solde daer vinden
 menschen voetstapen staen
 de in ene marmoz sten.
 Des andere dages vroech
 soe qua die bisschop. en alt
 tfole tot dier stat ende sy
 gynge ter speluncken. en
 si vonden daer in drie al
 tier de twee te suut syde
 en dat derde yn die oest
 syde. en dat was al om en
 om ouerdeckt myt enen ro
 den dede. En de bisschop de
 de daer mysse. en doe hi al
 de lude gemonighet hadde
 soe kerde si alle elc ten sy
 nen myt groter blischap.
 En die bisschop sette daer
 papen en cleerke die daer

altoes dyerst doen solden.
 wt der seluer speluncken
 soe loept daer water her
 de suete. en nae dat volc
 gemonighet heeft soe ple
 get daer aff te drinken.
 en daer mede werden me
 nigerhande siecheyden ge
 nesen. Doe de paus dit
 hoerde soe ordinerde hi dat
 men desen dach vieren sol
 de in sunte mychaels en
 alre hulgen engelen eer
 al de werelt doer. Ten vier
 den soe heytme dese feste
 sunte mychaels herdencke.
 en om dat wy yn desen
 daghe. doen herdencken va
 allen heylige soe ere wy si
 all gemeynlick want wy
 sijn hem schuldich eer en
 loff toe doen om voel rede
 wyl. want si sijn onse wach
 ters onse dienres onse broe
 ders en onse geselle. en sy
 draghen onse zielen op in
 den hemel. en si presentere
 onse bedingē voer goede.
 sy sijn des ewelicks conycks
 ridders en voertroesters.
 der genre die yn lyden sijn.
 Erst sijn wy si schuldich te
 eren om dat si onse wach
 ters sijn want elken me
 schen sijn twee engelē ge
 geuen. een quaet om dat

daden. Ende dyt doet de en-
 gel in drien manieren. Dat
 yeste ys dat hi beletet de
 sonde de todomen solden dat
 si myt en geschien. dit ys
 beteykent yn numeris. in
 balaam die voer om iheru-
 salem to vermaledien. en
 belet wert van den engel.
 Ten anderen yn dien dat
 hi die verleden sonden be-
 rispet. om dat se een late
 sal. dit is beteykent in der
 mysters boec daer de en-
 gel die kinder van israhel
 berspree van haerre quaet-
 heyden doe hieuen si haer
 stemē en weenden. Ten der-
 den yn dien dat hi gewelt
 aen doet. op dat hi van
 der tegenwoordiger droef-
 missen en quellinge ver-
 losse. en dat ys beteykent
 in loth dien si myt crachte
 leyden vut sodoma. dat
 ys wt der gewonte van
 sonden. Dat derde werck is
 als de mensche geuallen
 ys datten die engel doet
 weder op staen. En dit doet
 de engel in drie maniere
 Ierst dat hi beroert tot be-
 rouwenisse. dat ys betey-
 kent in tobias. daer tobias
 synen vader by des engels
 geboede syne ogen salfde
 mytter gallen en daer by
 ys te verstaen berouwē-
 nisse van herten. Dat an-

der ys dat hi de lippen su-
 uert te bichten. en dat is
 beteykent by asayas daer
 de engel syne lippen suuer-
 de. Dat derde ys mit ver-
 bliden van genoech doen.
 lucas. Meerre blischap ys
 yn den hemel op enen so-
 der de penitencie doet
 dan op neghenēneghen-
 tich gherechtiger de gheen
 penitencie en behoene. Dat
 vierde profyt dat de engel
 den mensche doet ys dat
 hi den duuel bedwinget
 dat hi alsoe dicke en also
 seer den mensche myt de-
 ren en mach als hi gheru-
 dede. En dit doet de engel
 in drie maniere. dat is i-
 dien dat hi des duuels
 macht bedwinget en dat
 hi die quaede begerten v-
 tranct en in dien dat hi o-
 passie in onse herten pren-
 tet. en hynz aff is voer geset
 Ten anderen. sollen wy de en-
 gelen eren want si sijn on-
 se dieners. Dunte pauwels
 hi sijn alle geeste des dien-
 stes want si werde alle om
 onsen wille gesent. want
 de ouerste come totte myd-
 delste en de myddelste tot
 den nederste. en de neder-
 ste werden tot ons geset
 En dese sendinge behoert

De groete ruyken machtelic
 doen. en dese sijn onder de
 vtueren. En somighe sijn de
 quae de gheesten. mytter
 macht van haerre bedynghē
 en mytter macht of macht
 die si ontfuen hebben. en de
 se sijn mytten potestaten
 En somighe sijn die myt
 den doechden de sy ontfuen
 hebben gaen bouen haer
 broeders en dese hebben haer
 verdienē mytten principate
 En somige sijn die in hem
 seluen also bouen alle quaet
 heyt machte hebbē. dat sy
 van suuerheyde onder de
 menschen gode heytē mo
 gen. Ende daer by seyde god
 tot moysen sich ick heb dy
 geset pharons god en de
 se sijn mytten dominaten.
 Ende ander sijn daer god
 yn siet als yn enen setel
 en by hem der ander wert
 ken ondersoert. en om de w
 kie by dusdane luden wert
 geregiert. soe werden alle
 die vtueroren geordelt vā
 hare mancke wercke. ende
 dese sijn mytten tronē. En
 somighe sijn die soe vol sijn
 bouē die anderē. myt gods
 en haers euenē kerstens my
 ne. dat anderē nergen op
 en achten dese nemē haer
 loen onder die cherubyn.
 want cherubyn beduidet vol

heyt der konst. En alsoe
 paulus seyt so yb de god
 like myne dat veruullen
 der wit. En somige sijn de
 soe ontsteken myt myne
 vā hemelscher beschouwinge
 soe dat si myt in deser
 werelt en begeren. mer si
 werden alleen mytter my
 nen der ewycheyt geuoet.
 en si werpen alle weerli
 ke dingen van hem en gaen
 mytter herten bouen alle
 tnelike dingen si mynen
 en si bernen. en si rusten i
 haerre hute bernē si spre
 kende ontstekte sy. en so wyen
 sy myt worden aenspreken
 dien doen si te hant bernē
 in gods myne waer hebbē
 dese haer geselschap dan on
 der de seraphim. Ten vier
 den so sal men de engelen
 eren om dat si onse sielen
 yn den hemel draghen en
 dyt doen sy in diēn manue
 ren. Ierst in diēn dat si onse
 wech bereyden. Duet ic sen
 de myne engel. en hi sal be
 reyden diēn wech voer dy
 aensichte. Ten anderē om
 dat si ons voere yn den he
 mel ouer diēn wech diēn
 si bereit hebbē. In exodo. Dicht
 ick sende myne engel die di
 behoeden sal in den wech
 en di mleidē sal int lant
 dat ic dyne vaders beloest

alleyn an hare
 schepper hangē

heb. Ten derden om dat si
ons in den hemel settē
Lucas. Het geschiede dat de
arme starf en hi wert vā
den engelen gedragen yn
abrahams schoet. Ten vijf-
ten sal men de engelen
eren om dat si onse siele
in den hemel drage wāt
si p̄sentieren goede eerst o-
se bedingen. **Thobie** als du
bades myt tranen. en du
de dode groues soe offer-
de ick gode dijn bedinge.
Ten anderē om dat si daer
voer ons bidden. **Job** ist dat
dat een engel voer hem
spreeket een dinck van du
sende also dat hi boet-
scape die rechtuēdicheit
des mensche soe sal hi syns
ontfarmen. **Irem** in **zacha-
ria.** En ons herē engel
antwoorde en seide. Here
van den scharen hoe lan-
ge en sal dy niet ontfar-
men ierusalem en den
steden van iuda vp dien
du verbolgen bist. dit is
nu dat seuentichste Jaer
Ten derde brengen si ons
weder gods sentēae. In
daniēle daer staet gabri-
el tot hem vloech ende
van den beginsel dijn be-
dingen soe is een reden
tot geguen dat was de
sentēcie van gode. ende

daer volgt nae. En ic byn
comen om dat ic dy boet-
schapen solde wāt du biste
een man vā begerte. Ten
seften so sal men die enge-
len ere om dat si sijn de
edel ridders des ewigen
Konincs. Also in iob geset
is **Iffer** gheen getall van si-
nen ridders. wāt also wy
sien in eens conincs ridders
dat somighe van hem lude
altoes wonen in des conincs
sael en sijn by den coninc
en singhen voer hem yn
sijn ere en solaesse. en an-
dere behoeden de steden
en die burgen van den
rike. en andere vechten te-
ghen des conincs viande.
Alsoe ist oec van xpus rid-
derē somige sijn altoes i
des conincs sael dat is i
den hemel altoes mytten
coninc geset en si singhe
altoes tot synre ere ende
tot synen loue sange van
blischapen en van glorie
en seggen heyligh heyligh
heyligh. benedynie en daer-
heyt en wijsheyt en danc
en loff si onsen gode. Ande-
re beware die stede en het
welant en die dorpe ende
borge dat sijn de engelen
die ons tot hoeders sijn
gegeuen. Ende dese wachtē

van den meiden
die gēde die hem
en luer hoeden. en
sijn die in chr
ende de burge van
sijn. **Lucas.** Op dijn
engelen so heb ic
gehoert. Ander ver-
sijn viande dat sijn
sijn. **Apocalypsis.** Een
oor in den hemele ge-
te die come bedide
die te versien in de
den. **Michaël** en sijn
te vechten mytten dra-
sijende en ten leste
te engelen eren om
te verhoeren sijn vā
te die in bedroef-
te. **Jacharias** die en
sijn in my goede troest
ende sijn in tobiās
te van herten wāt
te die dattu nā gode
siden geseten. Ende
te sijn in doer name
te verholende ende
te die in dānye. Do
te quallen was. soe taf
engel en seide. Ende
te sijn rade si myt
te star en wes wo
te anderen om dat si
te van onduidelich
te lude te heuer sijn
te ghode van dy sy
te boe lude drage.

Ten do
quallm
mynt
yn dan
oufel
dien f
en ma
nan de
vā do
vā f
een bo
een he
noema
wyt e
legende
bedide
te waer
suuer
bloede
halgen
die va
lich bep
dienste
waren.
dat wa
ken om
dijne
ne in d
puerhe
de geue
lich p
ons her

Den staet van den megeden
 en van den gene die hem
 voert meer suuer hoelden. en
 van den genen die in echt
 schap sijn ende de burge van
 den doesters. **Isayas.** Op dyn
 mure iherusalem so heb ic
 wachters geset. Andere ver
 uechten sijn viande. dat sijn
 die duuele. **Apocalipsis.** Een
 strijt wert in den hemele ge
 maect. en nae eenre bedudi
 ghe is dit te verstaen in de
 kercken. mychael en sijn
 engelen vochten mytten dra
 ke. Ten seuende en ten leste
 sal men de engelen eren om
 dat si vertroesters sijn va
 den ghene die in bedroef
 nisse sijn zacharias Die en
 gel sprack in my goede troest
 like woerde Item in tobiat
 wes stert van herten wat
 her ys by dat dattu va gode
 sulste werden genesen. Ende
 dit doen si in drien manie
 ren ierst verstoltende ende
 versterkede In danyele. Do
 daniel geuallen was. soe taf
 ten die engel en seide. Ende
 ontsich di myt vrede si myt
 dy. werde stert en wes ve
 me. Ten anderen om dat si
 behoeden van onuiduldich
 heyde. Dauid hi heuet sijn
 engelen geboede van dy sy
 solle dy in hoer hade drage.

Ten derden om dat si die
 quellinge vercoelen en v
 mynen. En dit is betaket
 yn danyele daer ons here
 engel neder quam mytten
 drien kindere yn den oue
 en makede dat mydden
 van den ouen als een wyt
 va doulde blaefende.

Van sancte Jheronimus

Heronimus ys geset
 van yerar dartz he
 lich ende nemus dartz
 een bossche. Want hi was
 een heyllich bossche. Off va
 nozma dat ys regule off
 wyt en daer by is in sine
 legende gesept dat Jheroni
 bedidet heilige wet. wat
 hi was heillich dartz vast of
 suuer of geuerwet myt
 bloede. of geachtet to den
 heiligen dienste alsoe men
 die vate van den tepel he
 lich heyt die ten heyligen
 dienste geachtet off gegiff
 waren. wat hi was heyllich
 dat was vast in gueden w
 ken. om dat hi daer yn ge
 durych was. Hy was rey
 ne in der herte oumptz
 puerheyt. Hi was myt bloe
 de geuerwet om een puer
 lick peynsen dat hi had om
 ons heren passie. hy was ten

hulgen ambochte geachtet
om dat hi die hulge scrif-
ture bedude en ouerfette.
Hi was oer geheite bosch
van den bosfche daer hi
soemtides in plach te wone.
En hi hiet wet. om die wer-
dicheyt der regule. en der
seruige dat hi synē mony-
ken leerde of om dat hi
die hulge wet bedude ende
ouerfat se in eenre ader-
sprake. **I**heronim⁹ bedudet
oer een sien van schoenhei-
de of onderscheydende de
lessen. Die schoenheit is
manichuoldich. Die ierste
is geestelick. en die yb in
die ziele. Die ander yb ma-
nyerlick. en die yb in eer-
samheyden van seden. De
derde is verstandel. en dat
yb der engelen schoenheit.
en die vierde yb boue ver-
standnisse en die yb god-
lic. Die vyfte is hemelsch
en dat is der engelen schoen-
heyt in der gloeren. Dese
vyff schoenheyde had sicut
Iheronim⁹ in hem. Wat hi
had die geestelike schoen-
heyt in menighande doe-
ghet. die zedelike in eer-
samheyt van seden. ver-
standel in syner groeter su-
uerheyt. Die schoenheit
bouen verstandnisse yn
bennender godliker myne.
hemelsche schoenheyt in die

ewelike glorie of claerheit
hi onderscheyde oer de lessen
off die worde beyde de syn
en der andere. want hi sprac
synne worde wael voersienlic.
ende der andere worde maer
te hi vaste. en die valsche
dede hi te niere. en daer twi-
uel in was bedude hi.

Van den leuen sancte Iheronim⁹

Iheronim⁹ was eusebius
soen dat een edel man
was geboren van een
stat geheiten stridone die lecht
by dalmaen en panonie.
Doe sicut Iheronim⁹ noch een
sint was do ghinc hi te ro-
men en daer wert hi vol-
maetelic geleert in griec
in hebreusch en yn latyn.
In gramarien was donat
sijn meyster. in rethorien
victorius. Mer daghes en
naches oefende hi hem sel-
uen in die hulge scrifture.
ende daer scoep hi ginchheit
wt. dat hi naemaels ouer-
ulodelick wt storte. Op een
tijt alsoe hi scrift tot custo-
thiu doe hi des dages las
tulliu en des naches plato-
ne om dat hem in der yphe-
ten boeke die rude redenē
myet en genoegden. so wert
hi omtrent myd vasten soe
siet van den rede dat al
sijn licham colt wert son-
der alluttel warmheden
was omtrent sijn herte.

beroyde die te
noer wat soe
maler voor den rich
en doe men hem
dat man hi truer
hi dat hi kersten
die yphere seide
hulche want du
kersten mer een
die dar sijn stat is
den herte ende sicut
sicut. Doe de
den rehent seer
die ney sicut thero
die seer sicut di
die seer sicut di
die dar ontent
sicut die hi desen
die sicut doe. Si
die in seide. Doe heb
sicut waerlike boeke.
die sicut se sal ic
die in sicut desen de
die in te hant wert
die leude. Si doe dit
die dat van tranen
die sicut schulderen
die van den slage de
die sicut ontfen
die nae soe lab hi mit
die sicut die
die als hi te due-
die geselen der heyde
die doe hi sicut ier-
die wort hi in die
die sicut midentel
die sicut. Si doe
die sicut doe was
die in de lude die he

roni⁹ w
te sijn.
sominge
oncuysse
soe had
ontwee
te bedu
En alsoe
soe besp
wist t
alleen v
hi plach
doer ne
sijn v
Ihe⁹ m
hi dede
tot in d
sijn v
me wa
res by l
slapen.
dit sicut
hert
tot gro
van t
hi van
hulge s
in die v
daer om
hi te c
lange al
was in
die efse
in te re
der sicut
dichte n
wedde
welde n
der mit

En do men bereyde dat tot
 synne wuuart noet was soe
 wert hi haestelic voer den rich-
 ter geroogen. En doe men hem
 wagne wat mane hi waer
 soe seyde hi dat hi kersten
 waer. En die rychter seyde
 hem. Du liechste want du
 biste gheen kersten mer een
 poete. wat daer dijn scat is
 daer ys dijn herte ende sūte
 Iheronim⁹ sweech. Ende de
 rychter deden te hant seer
 slaen. Doe nep sunte ihero-
 nim⁹ en seide ontfarme di
 myns here ontfarme di myns
 En de gene dier omtrent
 stonde baden dat hi desen
 iongelinc genaede dede. En
 hi swoer en seyde. Vere heb
 ic voertmeer weerlike boeke.
 lese ic se vmer meer so sal ic
 dy lochenē. en myt desen ede
 soe liet men en te hant wert
 hi weder leuende. En doe vat
 hi hem al nat van tranen
 en hi vant syn scholderen
 al blauwe van den slage de
 hi voer den richter ontfuen
 had. Daer nae soe las hi mit
 soe groeter neersticheit die
 hulge boeke. als hi ic daer te
 voeren had gelesen der heyde
 boeke. En doe hi xxix iaer
 olt was soe wert hi in die
 kercke van romē cardinael
 en pape geordniert. En doe
 liberius de paus doot was
 soe rypen al de lude. dat he

roni⁹ werdich waer paus
 te syn. mer om dat hi plach
 somiger derke en monike
 oncuyscheit te berispenen
 soe hadden sijn alte groete
 onwerde. en pijn den hem
 te bedriegen. en te verrade.
 En alsoe iohanes beleeth seir
 soe bespotten si hem myt eens
 wijs wint rocke. wat do hi
 alleen op stont te metten also
 hi plach so vant hi eens wijs
 deet neuē sijn bedde. dat daer
 sijn viande hadden geleyt en
 Iheo⁹ waende dat sijn was en
 hi dedet an en alsoe ghinc hi
 tot in die kercke. Dit hadde
 syne viande gedaen. om dat
 me wanen solde dat des nach-
 tes by hem een wijs had ge-
 slapen. Doe sunte ieronim⁹
 dit sacy soe liet hi haer sot-
 heyt bewerden en hi voer
 tot gregorius den bisschop
 van constantinopole. En doe
 hi van hem geleert had de
 hulge scripture soe toech hi
 in die woestine. En wat hi
 daer om xpe leet dat sants
 hi tot eustochiu en seyt also
 lange als ic in die woestine
 was in die woeste cynicheit
 die eyselt ys den monike
 in te wonē om die herte va
 der sommen dese vbernt soe
 dochte my dat ic was in de
 weelde van romē. my gru-
 welde van myne leden gele-
 det myt ene tack de welcke

myt enen yherde velle ouer
getogen waren gelike als
eens moers vleisch dage
lic had hi daer minne ende
suchten. en als my de vake
van node vwan soe leide
ick myn lede op de bloete
erde. azer ick swige vander
spisen en van den dranche
om dat oer die sieke moni
ke colt water drincke. ende
soe wie dat daer yet gesodes
name datt geilheyt ware.
En nochtan daer ic was
myt scorpionen en myt bees
ten soe dochte my dat ic in
der magede danze was in
myne colden lichaem en do
den vleische. soe oprees al
leen de brant der oncuysch
eyt. En hijs om soe weende
ic altoes en ic dede myn
vleysch, tonder dat regen
my vacht. een paer lick bracht
ic den dach ouer mytter nacht
en ic liet my seluen op myn
lenden myt te slaen. voer
dat my god verloeste van
myre bezozingen. en hier om
soe liep ick alleen gram en
fel al die woestine doer. En
also god myn oerkonde ys
so docht my dat ick onder
de engelen was na voel
tranen. Dus dede hi daer
vier jaer doer syn penitencie.
En doe voer hi ter stat va
bethleem wert en daer
gaff hi hem selue te bluuē

by syns heren arbben. als
een vroet dientre. En syn
liberie die hi mytter hoech
ster ner sticheyt had verga
dert en besloten was en
oer ander boeckse dese ou
las hi weder en vaste al tot
den auent toe. En daer soe
vergaderde hi voel ionge
ren. en hi woende daer in
hulge leue en ouerste daer
die hulge scrijfture. lx. jaer
lanc en vijf maende. En hi
bleef maghet tot in syn doot.
al ist dat in dese legende ge
screue ys dat hi altoes mager
was nochtan so scrijft hi al
dus van hem selue tot pal
mae. Ic verhef se in den
hemel de maeghedomheyt.
myt dat ic maghet bin mer
my vwoindert meer dat icks
myt en byn. En doe hi va
siecheide en van moetheyde
te bedde lach. soe hadde hi
een zel doen binden aen e
nen balke. daer hi hem me
de plach op te richre. op dat
hi den dienst van den cloes
ter dede soe hi best mochte.
Op enen auet doe sunte
Iheon⁹ sat myt synē broders
om te horen de cōplete lesse
soe quam een leeu all hm
kende in den cloester. En
do en de broeders saghen
soe vloen sy mer sunte Iheo⁹
ginc hem te gemoete als
enon gast. Ende doe de leeu

en va
en do
En do
soe qu
parten
hi en
stende
doe de
hi spa
plach
waend
ger de
si en m
myt g
en er
den g
van de
ne via
den bi
de ge
si wt.
sien of
van d
en vo
nime
den la
en si h
loaden
lei do
the do
daen h
ter wo
en do
weten
schiet
van ve
lude qu
lade. en
toant h

en va
en do
En do
soe qu
parten
hi en
stende
doe de
hi spa
plach
waend
ger de
si en m
myt g
en er
den g
van de
ne via
den bi
de ge
si wt.
sien of
van d
en vo
nime
den la
en si h
loaden
lei do
the do
daen h
ter wo
en do
weten
schiet
van ve
lude qu
lade. en
toant h

sunte heroni^{us} wende synen
 voer dat hi gequest was. so
 riep hi die broeders. en hy
 hiet dat men hem synen voer
 dwaen solde. en neerstelick
 soeken de quersure. En als
 dat gedaen was soe woude
 si des lewes voete onder ge
 wont was roaerlic van dor
 nen en si waren neerstich om
 hem te genesen. En als hi ge
 nesen was. soe liet hi al syn
 wiltheyt en wanderde daer
 als een tume beeste. Doe sūte
 ihesu^s sach dat onse lieue here
 den ledoen gesent hadde. niet
 alleen om syn genesinge meer
 oer om haer lude profyt soe
 beual hi by den ruden vande
 broeders desen leeu dat hi
 den ezel ter weyden leyde sol
 de. en bewaren die dat holt
 wren bossche plach te bringe
 of te halen. En dat geschiede
 alsoe. want doe den leeu be
 uolen was den ezel te wach
 ten soe leide hi en ter weide
 als een goet heerde. en brach
 ten weder en behoeden wael.
 mer als hi een wolde ende
 de ezel synen dienst moeste
 doen soe brachte hi en te tide
 en toe gewoenlike vren te
 huys. Op een tid doe die leu
 den ezel wachte so wert hi
 van vake slapende en daer
 leden weplude myt kemeels
 en doe se den ezel alleen
 sagen soe namen si en. doe
 de leeu ontsprongen was
 ende hi synen gefelle myt

en vant soe liep hi herwert
 en dorwert al brueschende.
 En doe hies myt en vant
 soe quam hi droeflick ter
 porten van den doester en
 hi en dorste myt ingaen va
 standen alsoe hi plach. En
 doe de broderen sagen dat
 hi spader quam dan hi
 plach en sonder den ezel soe
 waerden si dat hi van hon
 ger den ezel gegeten had. En
 si en wolden em sin proude
 myt geuen mer si seyden gac
 en et dat ander deel van
 den ezel dat dy bleue ys
 vanden ezel en veruulle dy
 ne vraticheyt. mer om dat
 den broeders trouelde off hi
 dit gedaen had soe ghinge
 si wt. ter weyden om to be
 sien. of si yet vande mochte
 van den ezel. En doe si met
 en vonden so seyden sint Ihesu
 nimo. Doe beual sunte ihesu^s
 den leeu des ezels ambochte.
 en si houwede dat holt en
 loedent op den leeu en die
 leu drocht godertierlic. Op een
 tyt do de leuu sijn wert vol
 daen had soe ghinc hi wt
 ter weyden en liep herwert
 en derwert. en begerde te
 weten wat sijn gefelle ge
 schiet was. En doe sach hi
 van verre waer die coep
 lude quam myt kemeels ge
 lade. en die ezel quam voer.
 want het ys costume van

Dyen lande als kaniels ver-
re gaen. om dat si te rechte
gaen sullen soe volgen si e-
nen ezel. Die voer hem gaet
myt enen zeel gebüden. Doe
die leeu synē gesell kende
soe liep hi op hem all brues-
chende en verriagede al de
coeplude. En die leeu brues-
chede epshelic en sloech de
erde myt synen sterte. en
druef den ezel mytten ca-
meel alsoe sy gelade ware-
ten doesterwert. Doe die
de broeders sagen so seyde
sint iheronimo. en hi seyde
lieue broeder bereyt onsen
gasten spise. en dwaet hem
haer voete. en hijs op ont-
beyt ons heren wille. Doe
lyep die leu ouert doester
blidelic also hi plach en
hi viel voer elcs broeders
voeten en hi bat genaede
al spelende mytten sterte va-
der mysdaet die hi myt ge-
daen en had. En sunte Ihed
voerwyste watter nae come
solde. hi seide den broeders.
Gaet broeders en bereyt den
gasten dat hem behoef we-
sen sal. Doe hi noch sprac soe
quam een boede tot hem
en seide dat voer de port
gast waren die den abt
gern saghen. En doe sut
iheronimo come was soe
viele si voer syn voeten en
baden genade van haerre
mysdaet. en hi hieff si go-
dertierlike op en hi hiet

hem dat si dat haer name
en van anderen luden goede
ongezorloft nyet en onder-
wonden. En doe baden si
sunte Iheronimo dat hi van
benedixien ontfaen wolde
halft de oly die de kaniels
brachte. En hi en wolde con-
tume cosent geue nochtan
als hi van hem daer toe
bedwoge wart soe geboet
hiet te ontfaen. En si beloef-
den dat si alle Jaer die sel-
ue maete van oly brengen
solden en van haeren erf-
genoten doen geuen ewelic.
Volneer doe elc in de ker-
ke las. en sanc dat hi wil-
de. soe bat theodosius de key-
ser damasus den paebus va-
roeme dat hi somighenge-
leerden man beuele solde
dat ambochte van der ker-
ken te ordineren. En om dat
die paebus wiste dat sunte
Ihed volmaectlic geleert
was in griex en hebreesch
en in latin en in allen
konsten. En daer om beual
hi hem dese ambochte te or-
dinieren. En sunte Ihed del-
de den solter bi den dage.
en hi gaff elken dage een
eyghen noctne en hi ordi-
nerde dat men mit ende
van elken psalme Gloria pa-
segghen solde. Daer nae or-
dinierde hi hoe me die e-
pistolien en die ewagelic
houlden solde alt iaer doer.

de dingen die ten
schouwen ordiner-
de. En die seide
volleken tot paebus
en van den cu-
rorer per gypst
broeder ewelic te
de. In nae doer
de tot synre behoef
of by ons here orbe
de en ingech wa-
de en my maende soe
de hoe groer mer-
de daten sunre aug-
de schone wold in den
de de tot hem sanc.
de sunre hi tot hem
de den lieuen gemy-
de en alre suer van
de en van godliker
de moech te dienē
de sunre Iheronimo
de salut. Ander
de hi or aldus
de die hylge puester
de volmaectlic
de in griex he-
de in latin. hi lesode
de debede me hul-
de en in hylge litta-
de de dillig synre
de volit van oest-
de die hylge ker-
de rype van der
de Ihed sit aldus
de in hronken.
de puester Ihed va-
de lichter al de toe-
de en diende daer

myt sy
synre
doe ke-
dus w-
myt
myt soe
hoacht
struc h
smp w
ontfue
stem n
wijn ne
en my
aenst
tot on
hem h
seyt d
Ihed n
tongh
gaet b
want
en daer
En hi
alsoe
In soue
disape
synen
van su
seue.
leot n
hebrae
vordien
hi had
der doe
mady
genest

en de ander dingen die ten
dienst behouren ordiner
de hi tamelic. En dit seide
hi van beethleem totte paeb
en van hem en van den car
dinalen wertet seer gepijst
en hi ordinerdet ewelike te
holdē alsoe. **Hij** nae dede
hi maken tot synre behoef
een graf by ons here tribbe
en doe'acht en tregetich iaer
olt was en wy maende soe
sterf hi. In hoe groter wer
dicheit datten sunte **aug**
had dat schijnt wael in den
briue die hi tot hem sant.
en in een scrift hi tot hem
aldus. **D**ien lieuen gemy
den here en alte suuer van
oefunge en van godliker
mynen werdich te diene
en te omhelsen **Iheronimo**
Augustin saluut. **A**nder
sins scrift hi oer aldus
vā hem. **D**ie hilge priester
sunte **Ihesus** de volmaectlic
geleert was in griex he
breusche en latyn. hi leefde
tot sinen oltheide mit hil
ge lant en in hilgē litte
ren en die edelheyt synre
sprake verlicht van oest
tot weest die hilge ker
ke als een rype van der
sonne. **P**ropper seit aldus
van hem in kroniken.
Die hilge priester **Ihesus** vā
beethleem luchtet al de toe
relt doer en diende daer

170
myt synē voerbarigen
synne en ernsticheide al
der kerke. **H**i seit oer al
dus van hem seluen vā
myze ioncheyt soe heb ic
my soe gepijnt te vlien
hoechdragende moet ende
stue halb die gods gram
scap verwoet. **S**chter ict
ontse al dat seker schmit
Item in den doester so sijn
wij nernstich te herberge
en wy ontsaen myt blide
aenschme al die gheen de
tot ons come en wy dwaen
hem haer voete **I**hydorub
seyt dus van **Iheronimo**.
Ihesus was geleert in duen
tonghe en sijn ouersettinge
gaet boue al die ander
want hi is strenger i worde.
en daerre in sine sententie.
En hi ys die getoerichste
alsoet een kersten behoert.
In seuerus sunte martyns
discipels **D**yalogo die tot
synen tiden was so is dus
van sunte **Iheronimo** ge
screue. **I**heronimus was ge
leert in griex en latyn en
hebreusch sonder de ander
verdienten vā geloue de
hi had ender sonder synā
der doeghet en mynemē en
mach uegum hem worden
gereket in conste. **H**i had

eenpaerlick geuecht te
ghen de quade. en de on
gelouige haten hem. wat
hi sreeet altoes teghem he.
De clerken haten hem wat
hi veruolgede haer leuen
en haer sonden. mer al de
gode mydenē en haddene
lief. want die wanen dat
hy ongelouch was de syn
sot want hi was altoes i
die hulge scrijfture en in
den boeke. Dacht noch nacht
en ruste hi off hi lab. off
hi sreeff. En alsoet wael
schijnt vut desen worden
en alsoe hi dicke selue seit
soe leet hi voel veruolgeb
en die en pyniden te laste
ren. mer hoe gern hi die
leet dat schijnt wael in
dien dat hi seit in enen bee
ue tot asellam. Ic dancke
gode wat ick byn wer
dych dat my de werelt
haret. en si segghē dat ick
een touenaer byn. mer ick
weet dat myemat ten rike
komet myt quaeder mye
mere. Och off my alle de
quade mensche veruolge
den om de werdicheyt
myns heren en om syne
naem. en om syn gerech
tycheyt. Och of al de we
relt verrese yn myne las
ter. en ic daer mede moch
te werden gepresen van
xpo en dat ic daer mede

mochte hope den loen syn
re belousten. wat het ys
een bequan becoringe en
werdich dat men si begeer
daer men van xpo loen off
hoper in den hemel. En de
maledynge en ys myt swaer
de verwandelt wort ouer
mytz goetken loue. Hi sterf
int iaer on heren. m. en. xlviii.

van den ^{naem} Remigius

Remigius is geset va
remigio dat is een roe
re. of hi is geset van remus.
dat syn remē daer men een
schip mede voert. en van gyon
dat ys worsteling. want hi
bestuerde de kerke van alyte
des misuaels en hi leyde sy
totten portē des padis. en
hi worstelde voer haer. teghe
des duuels veruaden. **van**

sante remigius

Remigius bekeerde
den coninc va vrac
riken en syn volc ten gelo
ue. want de conic had een
vrouff die zotilde hiet. ende
alte goet kerste was. en si
pynide haer. haren man te
bekere totten geloue. mer
si en vermochtes myt. En
doe si enen soen gebaert had
so wolde si en doepen mer
de conic en woldes myt by
den. mer si en mochte myt
gerusten en ten lesten ver
crech si an den coninc dat
hyt thynne doepen liet. En

gedoep was
in hant. en de
de synē wue.
baer dat xpi
god is. om dat
en mochte hal
daer syn gelo
mochte hebben
vrouwe. I. sepe
moede ic hiet
die my gert
par hi ontfien he
vrouwe vuer nymē
daer dynen soen
in een rike dar
beter ys dan dyn
in vrie nach ende
en anderen soen
doe si oer doepen
synē alsoe se dan
doe en doe wort hi
kerke dar mē wou
synē soldē. En
vrouwe woude dim
vroude de mynat te
iden en mach die yn
vrou gadoep is. wat
vrou duseit kinder
vroude doefu si all
vroude al steruen.
vroude geseit wa
de nae synē vader
en die geseit
vroude haer haren
vroude mer hi re
vroude dat hi mochte.
vroude hi bekeerde dat
vroude in syn ander
vroude doerwarch

omr.
de con
de ker
dat hi
soe se
dat i
gode
gan s
hi syn
en her
een de
sire
remig
ontwa
len. d
quē s
herdel
te gra
te also
u ver
nat w
om. en
remig
kom. e
gader
word
syn. E
de en
Dure
Duyt
doe in
had m
conic.
port d
bespot
con. D
hoede
en om

171.
doe kinnt gedoept was
soe sterft te hant. en de ro
mynt seide tot synē wuue.
Zu ist openbaer dat xpr
een snoede god is. om dat
hi dien myt en mochte hol
den leude. daer syn gelo
ue soe seer mochte hebben
geweest verheue. Di seide
hem ommer werde ic hi
gewaer dat my got seer
mynt om dat hi ontfaen he
uet die yerste vrucht myns
lichaems. want dynen soen
ys gegeue in een rike dat
ouertallic beter ys dan dyn
ryke. Di ontfinc noch ende
gebaerde enen anderen soen
en dien dede si oer doepen
myt groter pynē. alsoe se den
yersten dede en doe wert hi
haestlic soe siet dat mē waen
de dat hi steruē solde. En
de coninc seyde waerlic dijn
god is cranc de nyemat te
lyue holden en mach die yn
synen naem gedoept is. wat
all brachstu dusent kinder
ter werelt. en dedestu si all
doepē si solden al steruen.
mer doe thijnt genesen wā
also dattet nae synē vader
signuerde. en dit getruwe
wyff pijnde haer haren
man te bekerē mer hi we
der stont al dat hi mochte.
mer hoe dat hi bekeerde dat
ys bescreuē in syn ander
feest de nae dertuendach

comt. En do ludeloung
de coninc wolde gueden
de kerke van remē. na
dat hi kerste worde was
soe seide hi tot remigium
dat hi hem gaue alsoe veel
goedes daer toe als hi om
gam solde bynen dien dat
hi synē noen slaepe sluepe
en het geschuede alsoe. mer
een de een molen had bynē
sūte remigus termine. hi star
remigus en wech myt groter
onwerdicheit van synre mo
len. die hi om ginc. En remi
gius seide hem. Vrent en nemet niet
herdelic. dat wy dese molen
te gader hebbē. En alsoe haef
te alse de geen sunte remigi
ū verstotē had. soe keerde dat
rat van der molen weder sijn
om. en de man riep na sunte
remigū en seide. Gods knecht
kom. en laet ons de molen te
gader hebben. Remigus ant
worde si en sal dijn noch myn
sijn. En te hant ondede de er
de en de molen sancker in.
Dūte remigus voersach een
duyr tijt de tocomē solde. En
doe hi daer tegen vergadert
had in een stat enē grote hoep
corns. soe ware somighe dor
pers die syn voersienicheit
bespottē en staken efuer int
corn. Doe dat sūte Remigus
hoerde soe ginc hi der wert.
en om de colde de hi had vā

oltheden en van der macht
so begonste hi hem neuen
dat vuur te warmen. En
hi seide myt gestadiger her-
ten. Het vuur ys altoes goet
mer de geen die dit gedaen
hebben de mane solen ach-
ter int gemachte geschoert
sijn. en haer rouwe sollen
heisch wesen. En dat ge-
schiede alsoe in die stat
tot dat si karle verdreef.
men sal weten dat sunte
remiguis feeste die men
uert in die maent de me-
heit. Januarius. dat is die
dach dat hi sterf. Mer de-
se feeste ys van synre ou-
uoringe want do men na
synre doot synre licham
droch mitter baer tot sunte
thimotheus en appollinaris
kerke soe begonste hi soe
soe seer te wegen neuen
sunte cristoffels kerke dat
men en myt en mochte
geroze noch verporren. Ten
lesten baden si gode van
node dat hi hem vtonen
wolde of hi in sunte cristo-
ferus kerke wolde wesen
begraue. Daer soe voel hyl-
ge lagen. En te hant dro-
gen si den licham alte lich-
telic en wech en si groue-
nen daer eerlick. En om
dat daer voel myracule
geschieden soe maecten si

De kercke wyder en si maect
ten ene kerke ofte grofte ach-
ter dyen altaer. en si ontgro-
uen synre lichaem om dat si
en daer legge wolden. mer
si en mochte ne gheens synre
verporre en do si al den nacht
yn bedinge waren so worde
si te mydder nacht in slape.
en des morgens soe worde
si alle dat was vp den yer-
sten dach van der maent de
october hiet soe vonden si
sunte remiguis graff en
synen lichaem in der voer-
seider grofte van den enge-
len gedragen. **Van sunte**

Leo dega / **leodgarus**
rius doe hi in alre
hulcheyt volmaect
was soe wert hi bisschop
gemaect tot edune. En om
dat hi alre seer vermoyet
was. mytten rike te regie-
ren. do dotharius de conic
doot was by den wylle gods.
en myt der princen raede
soe maecte hi coninc enen
iongelinc alderic dotari-
us broeder. Mer ebronius
pynde hem coninc te make
ene de derick hiet de alde-
ricus broeder was. myt
om profyt van den rike
mer om dat hi was ver-
dreue van der macht en
alle lude hem veronwer-
den. en om dat hi des conics

men ontsach. hi
dat myt has se
des conincs a
in een closter
mer elof gaf
sigen hiele doer
de ghen dinc pme
de doer reghen dat
mer bisschop heylich
de rocham ucher.
de wordelike gro
de mer enge die
de maent voer got
mer lude rade en hi
den guden man soe
de dat hi in allen ma
de hie soe hi en ter
de reghen mochte. mer
de rocham ucher.
de hi myt de sm
de hi in wende en
de dat hi mytten co
de hagen pausch
de in sode in syn
de hi bisschop was
de in den dach wort
de dat de coninc
de in wden op die
de al dat hi gedacht
de in synre doot. mer
de hie de en ontsach
de mer vp dien
de hi mytten coninc
de in vloech synre
de alre dat hi go
de in den closter
de en dat hi
de mytten dien
de de daer verbor
de ne halst van

Dien d
soe ste
ridt w
mine
ke. en
soe ke
tot sin
wert t
monic
dorste
quac
quade
dat hi
te do
gesep
en lo
so vlo
En do
hij w
nen d
hem t
na tro
rius.
Dien e
had. en
gebra
van eb
lic an
de ete
steende
hi al d
bloet
stene n
doe h
schop
hi hem
en doe
te wac
holden

en der penen ontfach. **H**yz
om als hi dus anxt had soe
epfchede hi des conyncks oz
lof en gmet in een cloester.
Als em de coninc ozlof gaf
en hi geuagen hielt dederic
om dat hi gheen dinc pinē
en soldē te doen teghen dat
rike myt des bysschop heylich
eit en syn voersiemicheit.
so hadden se wonderlike gro
ten vrede. **M**er nae enige tyt
so wert de coninc verergeret
myt quader lude inde en hi
wert desen gueden man soe
hatende dat hi in allen ma
nyeren sochte hoe hi en ter
doot brengen mochte. **M**er
de bysschop verdroech gue
dertierlick en hi mynde syn
viande als syn vriende en
hi dede dat hi mytten co
ninc den hulgen paisch
dach vren solde in syn
stat daer hi bysschop was
En siet op dien dach wert
hem geseit dat die conynck
voerhad te volden op die
nacht. all dat hi gedacht
had van synre doot. **M**er
die bysschop die en ontfach
hem myt mer op dien
dach soe at hi mytten coninc
op een tafel. en vloech synē
veruolger aldus dat hi go
de diende in dien cloester
van lugmens en dat hi
myt eenparlic mynen dien
de ebromo de daer verbor
gen was me habyt van

Dien cloester. **N**a corten dage
soe sterf die conynck. en dede
rick wert conynck. **E**n om de
trane en gebede van den vol
ke. en omt gebot van den abt
soe keerde leodegarius weder
tot synre kerke. **E**n ebromus
wert te hant een verlopen
monst. en hi wert des conincs
dorste en al was hi te voere
quaet nochtan was hi daer
quader. en hi pynde hem al
dat hi mochte leodegarium
te doden. **E**n doe hi ridders
geseit had di en vaen solde.
en leodegarius dat vernam
so vloech hi haer gramschap.
En doe hi syn bysschoplyc ha
bnt wdoert ghinc soe vmge
nen die ridders en si staken
hem tehant syn ogen wt. **E**n
na twee Jaer so wert leodega
rius. myt synē broeder garino
dien ebromus ellendich gemaect
had. en in des conyncks pallaes
gebracht. **E**n doe si den spotte
van ebromus wyslyc en vrede
lic antworden soe hiet die qua
de ebromus dat men garinu
strende. **E**n den bysschop dede
hi al den dach doen loepen
bloets voetes op alte serpen
stene neuen een ryuere. **E**n
doe hi hoerde dat die bys
schop goede loefde soe dede
hi hem syn tonge wt snide.
en daer nae leuerde hi en
te wachten om dat hi en
holden wolden woldē tot an

deren nywen pynē. **M**er die bysschop en verloes syn sprake nyet mer hi pōute en leerde soe hi best mocht te. En hi voerseide welke tijt. en hoe dat ebronius steruen solde. en een groet licht als een croen quam op syn hoeft. En doe dit voel lude gesien hadden soe vrageden si van den bysschop. wat dit waer. **M**er hi viel voer gode i bedinghe en dancten gode en hi vermaende alle de gheen die by hem stonde dat si haer leuē beteren solde. Doe dit ebronius hoorde. soe sant hi vier onthoefder en hiet dat si en onthoefden solden. En doe si en leyden soe seyde hi **B**roeder ten ys geen noet dat ghi v langer pynē. mer voldoet hys des greens wille die v gesent heeft. **M**er mede worden drie van dien onthoefder berozett en si vielen voer syne voete en baden genade. En doe en die vierde onthoefte had. soe wert hi te hant van den duuel beseten. En hi wert int vuur geworpen. en alsoe bleef hi iamerliche doet. // **O**uer twee iaer doe ebronius hoorde dat

voel myraulen geschiede tot des hulichs mans lich aems soe had hys alte groten nijt en sant derwert enen ridder. dat hi verne me solde oft alsoe waer was. Doe dese houerdige hoemoedige ridder. doe hi daer quam soe stact hi des hulgen mans tumbē mit ten voeten en ryep Die moet steruen de geloeft dat een dode myraulen doen mach en te hant wert hi beseten van den duuel en hi bleef daer doet en nyet synre door gaff hi te kenne des mans cracht. Doe ebronius dit hoerde soe had hys noch meerre nijt. en hi pynde hem te nyet te maken des sanctes ny meer. mer alsoe dese sancte voerseit had. so wert dese de valsche was mytte sweerde valscheleu gedodet.

Van den name **fransiscus** **R**anasaus heyt yerst iohānes. **M**er daer na verdoandelde hy synen naem en wert geheyre fransaus. En dat syn naem verwardelt wert. dat was om voel saken. Die yzste was wonderlike reden. want wonderlic ontfenc hi vā gode de valsche tonge. En daer by is hi geseit in synre legenden dat hi altoes veruult

was van der heiten des hyl-
 gen gheestes daer om soe
 sprack hi bernede woerde
 bute en sprack alsoe wal-
 sche. Ten andere om dat
 syn ambocht vermeert
 werden solde en daer by
 ys in syn legende geseit
 dat hem goedes voersem-
 nyheit. desen naem gaff
 om dat om synen sonder-
 linge en onghetostume-
 den naem alder werelt
 te eer openbaert werden
 solde die nymer van sy-
 nen diensten. Ten derde
 om de cracht syns gewyns.
 om dat men by synen naem
 verstaen solde. dat hi by he-
 selue. en by synē broeders
 voel lude die van den du-
 uel en van den sunden ge-
 uuen waerē daer af vri-
 maken solde en fransoyse.
 Ten vierden om die groet-
 heyt synre herten want
 de fransoyse syn alsoe ge-
 heyten van haerre wreet-
 heyt. want si syn natuer-
 lic wreet en groet van
 herten. Ten vyfften om
 de cracht en de doghet
 die hi had in prediken.
 want syn reden sloech de
 sonden aff als een bylen
 holt. Ten sesten om de
 anxtē die die duuele vā
 hem hadden soe dat si vā
 hem vloghen. Ten seuende
 om die sekerheyt die hy

had in reden van der
 cracht van doegeden die
 he dede. En in syn eersa-
 mige wanderinge. waer
 men seit. dat eenrehande
 teyken gemaect als byle
 de men te romē voer de
 pzincken plach te voeren
 of te dragē dat men de
 heit fransoyse. **Van sante**
Franciscus
Franciscus was ons he-
 ren getruwe vrent en
 knecht. en hi was gebore
 yn die stat assis. En hi
 was coepman tot synē
 twintichsten iaer. hi had
 synen tyt ydelic ouerle-
 den. mer onse lieue here
 castenden myt siecheide
 en verwandelden haeste-
 lick in enen andere man
 alsoe dat hi doe began te
 pphetiere. want op een tyt
 die hi myt voel anderen
 geuaen was in een stat. en
 hi in enen quaden kerker
 geleit was do alle de an-
 der dzoue waren so was
 franciscus blide. En do een
 syn geselle daer aff berisp-
 ten soe antwoorde hi. soect
 dat ick verblide om dat
 ic noch al die werelt doer-
 engebedet sal werden vor-
 enen sant. Op een tyt
 ghynck hy vā ynichheit te
 romē. en hi dede syn rieder-
 wt en dede eens arms

mans cleder an ende hi
ginc suten onder de ar
me voer sunte peter's ker
ke en hi bat nernstelic
myt hem luden. En hi sol
de dicke des gelics ge
daen hebben en had hnt
myt gelaten om die gheen
de en kende. **¶** Die duuel
pynde hem dat hi francis
cum van den goeden wil
le keren mochte. en hi sat
hem in syn herte. een wijff
van synre stat de seer ge
bult was ouermutz hoeue
ren die si had. En hi druech
den dat hi en soe gedaen
maken solde ten waer dat
hi af liet van dien dat hi
begonnen had. **¶** Mer onse
lycne here verstercken en
seide. franciscus nem de bit
ter dinghen om die suete
en versmaede di seluen
ist dattu my bekennen wil
ste. **¶** Op een tijt quam
hem een lasers mensche
te gemoete en al gruwel
lick natuerlick alle men
sche van dusdanē luden
nochtan dachte franciscus
dat hem god geseit had.
En hi liep desen mensche
toe en rusten en te hant
ontfom hem die mensche.
En hi om liep hi daer
die lasersche woenden en
hi rusten ynichlick haer

hande en hi gaff hem gelt
¶ Op een tijt ginc hi in sūte
damianus kercke om te be
den en hi hoerde dat hem
xpūs crucifix bi miraculē
aen sprack en seide francis
te ganc en vermaeke my
huyb dat alte broken wert
alstu sieste. En van dier
vzen wert syn seil versmol
ten in xpūs myne. en xpc
passie wert wonderlic ge
pzent in syn herte. **¶** Hi
om wert franciscus weern
stich om die kercke te ver
make. En hi verkofte al
dat hi hadde en gaff t gelt
al enē armē pape. En doet
die pape myt nemen en
wolde om die anpote van
synen vader en synre mo
der soe werpet franciscus
voer syn voeten en veron
werdet als gemul daer
ome deden syn vader. vaen
en hi gaff hem gelt we
der en syn deet oer en liep
alsoe naect tot onsen heer
weert en hi dede een haer
ren deet an. **¶** Hi en byne
soe riep franciscus tot hem
enen simpelen man en hi
ontfengen voer synen va
der. en bat hem. om dat
syn vader hem vloecte dat
hi en daer voer benedien
solde. **¶** Dunte franciscus

de. en
pelho
sreef
euage
en tot
En
make
dier
gher
gmen
En h
buren
hi wa
hi hie
gen d
en wo
teyker
te bu
die lū
lich w
tot her
broede
in her
drecht
hem d
tfoe d
te. en
yft del
en een
nisse.
ders v
doen s
gher
schudd
de dat
ten en
lange
weder

broeder doe hi in den vorst
 en in den snee franciscum
 sach myt quaden clederen
 geleet. en bedende beuen
 soe seide hi tot ene. **D**och
 francisco dat hi my een pe
 nnyeswert va sijne scoet
 verroepē. **D**oer franciscus
 hoerde soe seide hi vrome
 lict. **S**oerlick ick sal desen
 roer myne hē verrope. **O**p
 ene dach doe hi hoerde wat
 onse lieue hē synen iongere
 seide doe hi si sende te pre
 dken soe pynde hi hem
 myt al sijne macht te hol
 den en te voldoen. en hi
 dede sijn schoen tot ende
 hi en dede mer ene quade
 roer aen. en hi gorde hem
 myt eenre corde. **O**p een
 tijt doe de snee lach so ginc
 hi doer enen bossche ende
 de moordenars omgenen.
 En doe si hem vrageden
 wie hi waer soe seyde hi
 dat hi gods boede was.
 En si begrype en worpe
 ne in die snee. en seiden
 ligget daer rustier gods
 boede. **D**oel edel en onedel
 clercken en leken lieten de
 werlt. en volgeden hem
 nae. En sunte franciscus
 leerde hem dat si egebot
 van der euagelien voldoen
 soldē in volmaecter armoe

de. en dat si in helger sin
 pelheit leuen solden. **H**y
 screef een regule wt der
 euagelien tot hem seluen.
 en tot sijne broeden behoef.
 En moercaus die paus
 makede si vaste. **E**nde va
 dier tijt begonste hi. ouer
 gher te pdiken en om te
 gaen borghē en steden.
 Een broeder was die va
 buten al te hyllich schēen. mer
 hi was alre sonderlinge. en
 hi hielt so nauwe sijn zwi
 gen dat hi myt spreken
 en wolde. mer hi makede
 teyken. en alsoe plach hi
 te buchten. En doe en al
 die lude presen dat hi hyl
 lich was so quam frāsc
 tot hem en seyde. **D**wiger
 broeders en priyst my niet
 in hem is des duuels be
 dreechnisse mer segghe
 hem dat hi eenwerf ofte
 ttoewerf ter werke buch
 te. en en doet hys myt so
 yst des duuels becoringe
 en een schalke bedreeghe
 nisse. En doe hem die broe
 ders vermaenden dit te
 doen soe leide hi sijne vi
 gher op sijne mont. ende
 schudde sijn hoeft en wyl
 de dat hi gheens sijns buch
 ten en wolde. En nae met
 lange tijt soe keerde hy
 weder ter werelt. en bleef

hande al...
 Op een...
 den en...
 aen sprac...
 te ginc...
 huyt dat...
 alse sefte...
 van wort...
 ten in...
 passie...
 prout...
 om wort...
 sich om...
 make. En...
 dat hi...
 al en...
 die pape...
 wolde...
 synen...
 der soe...
 roer sijn...
 weder...
 ene dode...
 en hi...
 der en...
 alsoe...
 wort en...
 ren daer...
 soe riep...
 enen...
 ontfengen...
 der en...
 sijn vade...
 hi en...
 wolde. **D**us...

doot in quaden wercke.
Op een tyt do franciscus
moede worden was van
gaen en hi vp enen ezel
reet broeder leonardus
sijn geselle die oer moede
was begonste te pensen
in hem selue. Des mans
vader en moeder en de
myne en speelden mytals
gelike te hoeppe. En te hat
gimck sunte franciscus va
den ezel en seyde tot syne
broeder. Ten betamet my
myet dat ick riden solde en
ghi te voet ghaen want
du waerste edelre dan ic
doe wert de broeder ver
wondert en viel vor des
vaders franciscus voete
en bat vergifnisse. Een
werue daer hi leet so
quam hem snellike te ge
moete een wijff en van
moetheyden soe veradem
de se seer. en franciscus
vragede haer wat si be
geerde en si seide vader
bidde voer my want ic
en mach myet volbrengē
om myns mans wille een
salich opset dat ic beger
mer hi ys my seer teghe
in xpus dienste. En fran
ciscus seyde haer. Docht
ganck en wech want du
sulste haestelick troest va
hem ontsaen. en sech van

godes wegen. en van myre
wegen. dattet nu ys een tyt
van salicheyden en hys nae
salc sijn tyt van gerechtych
eyden. En doe si dit haeren
manne seyde. soe wert hi
te mail verwandelt en be
loefde suuerheit. franciscus
verwerfde myt synen gebe
de een fonteyn ene bouma
die yn een wildernisse wo
de. Hi seyde dese heymelicheit
ene smen broeder. die sijn
sonderlinge vrent was. Hu
den ys enich knecht gods
yn ertrike om wes wille
god den hunger myet en sal
laten komen onder tfolc en
men seyt dat hi dyt selue
was wat doe hi doet was
soe quam die hunger. want
nae sijnre doot soe openbaer
de hi dien broeder en seyde.
Diet nu comet die hunger
den onse lieue here myet en
let comē op die werelt al
so lange als ic leuede. Op
den pausche dach doe die
broedere die tafelen myt
wittē wyeten dwalen eer
liker hadden heryt dan
men plach en sunte fran
ciscus dat sach soe ghimck
hi weder vut en sette eens
arms mans hoet vp sijn
hoest en hi nam een stock
yn sijn hant en ghinc daer
buten. en bleef voer die doer
staende en hi bat dat men
enen armen vrende men
sche een almoeesse gaue.

soe ge
uen de
van d
sicht.
wilco
ne d
noeren
sach si
romen
arenen
stryt o
rees s
tus da
lant s
ryep s
geselle
ter po
stede e
dat sy
van ge
haestel
poete.
len van
van fr
wegen
star vlu
den alle
luel m
voersy
noch we
sach hi
gulde
nude g
hemel g
van dan
by den s
werelt.
belteert

En do menē rypē soe quam
 hi in en att alleen op die
 erde. en sette syne stoel in
 die asche. Doe dit syn bro
 der saghē. so hadden sy
 alte groet wonder. En si sei
 den hem. Ick sach die taefel
 veraert en gerat en ick
 en sach genen armē mēsche
 daer wesen die ter doeren
 bydden. **A**rmoede myde
 hi soe seer in hem seluen en
 yn anderen dat hi die ar
 moede syn vrouwe hiet.
 want had hi yemat gesien
 die armer geweest had da
 hi soe pynde hi te hant des
 gelick te wesen. want op een
 tyt soe gemoete hi enen ar
 mē. en hi seyde tot synen
 gefelle. Des mensche armo
 de doet ons groete scande.
 en hi berispet seer onse ar
 moede. want ick heb verco
 ren tot mynre ruyheit my
 vrouwe die armoede en siet
 sy schynē meer in diesen
 mensche. Doe een arm vor
 hem leet en franciscus be
 roert wert myt yngen me
 deliden. soe seide hem syn
 gefelle. Al ist dat dese arm
 yb machschien dat nyemat
 int lant riker en yb dan hi
 van wylle. En franciscus
 seyde hem. Doet wt hasteli
 ke dinen rot en gheef ten
 hem en val doer syn voete
 en sech dattu hem mysdaen
 hebste en dese dede dat
 hi hem beual. Op een tyt

soe gemoete hi drien wi
 uen die al gelic waren
 van dederen. en van aen
 sichte. en si groetene aldus.
 wilcoem moet syn die vrou
 we de armoede. En doe
 voeren si en wech en hi en
 sach si nyet meer. Doe hi
 comen was ter steden va
 arenen en daer een groet
 stryft onder de burgers ver
 reeb soe sach sunte francis
 cus dat die duuel in dat
 lant seer verblide. En hi
 rypē silvester syne syne
 gefelle en seyde hem. Gac
 ter porten wert van der
 stede en beueel den duuels
 dat sy wt der stat gaen
 van gods wege. En hi liep
 haestelic en riep voer de
 porre. Ick beuel v diue
 len van gods wegen en
 van franciscus ons vaders
 wegen dat gi alle wt der
 stat vliethe en aldus wor
 den alle de portes na een
 luttel tyt geozedet. Dese
 voerseide silvester doe hi
 noch werlike pape was soe
 sach hi in synen droem een
 gulde cruce wt franciscus
 mude gaen dat tot in den
 hemel ginc. En die syden
 van den cruce ghereeten tot
 by den siden die ende der
 werelt. Dese pape wert do
 bekeert en volgede sunte

franciscus nae en liet de
werelt. Op een tyt do su
te franciscus in bedinge
was so repen de duuele
dnerwerue myt synen na
me. En doe hem sunte fra
nciscus antwoorde soe selde
hi. Ten ys gheen sonder
soe groet in deser werelt.
wert hi bekeert. god en
vergeuet hem syn sonde.
mer soe voee hem seluen
dodet myt herder penitē
ae. hi en sal nūmermeer
ontfarmisse crigen. Mer
sūte franciscus bekende te
hant by gods vertoninge.
des duuel bedrieghen hoe
hi en gern ter trauchet
had bracht. Doe die du
uel sach dat hi en soe niet
vloynen en mochte soe sen
de hi hem aen een groete
becoringe van synē vleys
che. Doe dat sunte franci
scus gekoer wert soe de
de hi syn dedere wt ende
sloech hem selue myt een
re herder corde en seyde.
Ay ezal broeder dy betempt
aldus te bluuē en aldus
daen slaege te ontfuen.
Mer doe syn becoringe
noch myt van hem in gyc
soe ghinc hi daer buten
liggen loentelen yn enē
groeten snee al naket. En
hi nam snee en maecte saue
vlocken als balle. en die

leyde hi voer hem en be
gonste hem seluen aen to
spreken en seyde. **Sich.** Dich
dyt meeste ys dyn wiiff
ende dese ander twee sijn
dijn twee soenen en die
ander twee dijn twee doch
tere. ende ander twee sijn
dijn knechten. en dijn dienst
wiiff. daer om haeste dy en
dede dy en hem. want si ster
uen van colde. Mer om dat
ayenigerhande sorghe va
hem pyniget soe dyen ene
here nernstelick. En dus voer
die duuel en wech van scan
den. en sunte franciscus loef
de gode en ghinc weder in
sijn celle. Op een tyt doe
sunte franciscus gebeden was
van leone den cardinael
soe dat hi een tyt myt hem
voonde so quam de duuel
vp een nacht en sloeghen
seer. en doe riep sunte fra
nciscus synen geselle en sey
de hem. Die duuels sijn
ons heren soekers en de
sent hi om die misdade
te castien. Mer ick en gedecht
gremre mysdaet in my de
ick myt gebetert en heb
myt gods ontfarmicheyde.
Mer machschien onse lu
ue here liet sijn soekers
op my comen om dat ick
in groeter lude hoecue byn.
En machschien myn arm
broeders en sijn hier aff

gebedet. wat
machschien dat
en vreesden ouer
de om sicut hi
sch op en ginc
Op een tyt doe
franciscus in bodm
soe hoede hi op
wiste van den hu
loep duuden loe
grachre. En hi
daer buten
ghode hem en sei
duide ic segghe
dat maghe dat
doer in mynen lu
en soe mar v god ge
lyst in my te doen
al gherne lu
ar en dat ick ge
mer vane en heb
myn lichaem soe sol
nicken van myne
dat ghi ouer
sake name silt va
lichaem dus voere
dick myt standen
Op een tyt was
franciscus geselle op
in den geest. en
en schoenen setel
in hemel vinder de
licke van den hemel
groter glorie
wert. En doe hi
had myn men
schonen seel hielt.
en hem gesat. Dese
was van den

ymen
holt ma
gen fra
sijn bed
De hi h
vader a
dy van
sede m
alre gr
En sijn
in des
kēne d
soas d
den set
verloet
uadich
heue d
sijne o
te fran
be schou
hem go
prente
ken sijn
maecte
friscus o
hi wert
De en a
sde. ma
hi dese
schen o
saghen
dat hi l
re door
En dar
rich wa
myt doe
lenre et
Die gesch
In apulu

met wael gevoeret. Wat
si waenen machschen dat
ick hijs van woelden ouer
uloye. **H**ij om stont hi
wael vroech vp en gnick
en wech. **O**p een tijt doe
sinte fransiscus in bedin
ge was soe hoerde hi op
in die vorste van den hu
se enen hoep duuelen loe
pen myt geruchte. **E**n hi
gync te hant daer buten
en hi seghende hem en sei
de. **G**hi duuelē ic segghe
v van gods weghe dat
ghi voldoet in mynen li
chamen soe wat v god ge
orloft heeft in my te doen
want ic salt al gherne li
den. want om dat ick ge
nen merren viant en heb
dan mynen lichaem soe sol
di my wreken van myne
vianden. om dat ghi ouer
my wrake nemē solt vā
mynē lichaem dus voere
die duuelē myt scanden
en wech. **O**p een tijt was
sinte fransiscus geselle op
genontē in den geest. en
hi sach enē schoenen setel
van den hemel vnder de
ander setelē van den hemel
die myt groeter gloze
was veruert. **E**n doe hi
wonder had wyen men
diesen schoenen setel hielt.
soe wert hem geset. **D**ese
setel was eens van den

176
pinten die vielen. en nu
holt men en den oetmoedi
gen fransisco. **E**n doe hi
sijn bedinge liet soe vragte
de hi fransisco ende seide
vader vader wat duncket
dy van dy seluen. **E**n hi
seide my doncket dat ic
alte groeten sonder byn.
En staphantz seide de geest
in des broeders herte. be
kēne datteē waer visioen
was dattu sagest. want
den setel die die houerdige
verloes myt sijne hoe
uerdicheit daer in wert v
heue die oetmoedige myt
sijne oetmoedicheit. **I**n
te fransiscus sach in eenre
beschouwinge gods boeue
hem goede gecruyft en hi
prente in fransisco die tey
ken sijne passie soe vol
maectlic dat scheen dat fra
niscus oec gecruyft was. wat
hi wert getekent aen han
de en aen voete en in sijn
side. mer nernstelick barch
hi dese teiken van der me
schen oeghen. **M**er nochtā
saghen si somige die wyle
dat hi leefde. mer nae sijn
re doot sagen see voel lude.
En dat dese teyken gewa
rich waren dat is veruoent
myt voel myraculen en so
lenre dooe scriue van dien
die geschiede nae sijnre doot.
In apulien was een mā de

Rogerus hiet. en doe hi
voer sunte fransiscus beel
de stont soe begonste hi te
pensen oft waer was dat
sunte fransiscus dese vijf
teyken vā ons here passie
ontfencke of dattet was e
nige bedrieghemisse. of
dattet syn broedere dus
fischerden. Doe hi dus in
syn herte pensede soe hoer
de hi te hant een geluut
als een pyle vliegēde vā
eenre armborstē en hi
genoelde dat hi swaer
lic gewont was in syn
luchterhant. Mer doe hi
in syn hantschoe gheen
teyken en sach soe toech
hi syn hantschoe wt en
hi sach an syn hant een
groete wonde van enen
geschutte en daer quam
soe groete hette wt dat
hi van hette en van anx
te waende verderue. En
doe hi roude hadde van
synen gepense en hi belye
de dat sunte fransiscus
de teyken had ouer twee
dage do hi sunte fransiscus
in bedet had by sine tey
ken soe wert hi verlost.
In rike vā castelle doe een
man die sunte fransiscus
ynich was te copleten
wert ghinc so wert hi ge
lyndert wt dwalinghe

ouermitz lagen de daer ge
maect waren. om een an
ders mans doot. En hi
wert daer swaerlic ge
wondet voer half doot
daer nae quam een ende
star in syn kele een swert
en om dat hiet nyet wt ge
treken en mocht soe genc
hi en wech. En dat volc
liep al om tot hem al ro
pende en hi beweenden de
sen man ouer doot. Ende
te mydder nacht. doe de
broederen te metten ware
ludende. soe begonste syn
wif te roepene. Here my
stant op en ganc te mette
wert want de clocke ro
pet dy. En te hant hief
hi syn hande op en hi sahen
yement te wysen. dat hi
dat swert wt toech ende ver
re ge worpen. als oft een
sterc man geworpen had
en te hant hief hi syn ha
de op en hi wert hi vol
maetlick genesen en hi
richte hem op en seide. Dute
fransiscus quam tot my
en leyde syn teyken aen
myn wonden en hi besalue
de se myt suetheyt der tei
kene en alsoe genas hi my
wonderlic. // Dese twee lich
te van der werelt. fran
scus en. dominicus. ware
te romen voer ostencie de
naemaels paus wert en
de bisschop seyde hem. waer

en maken by
euen broeder
in platen die de
wonden in woede
vanden goemple
en wert groer ge
en an woorden
in dese heilige
en wert sunte
en verfoemen
en vromdicheyt
en saluen achter
en dominicus
vanden vanden
vanden dat hi vā
vanden perst ant
vanden sunte do
vanden myn boec
vanden en goeden
vanden op dat syt
vanden nae myre
vanden sal ic nyet ly
vanden ander dynck
vanden in hope vā
vanden. Hi nae ar
vanden fransiscus en
vanden woerde syn
vanden ghyten mynre
vanden dat si nyet en
vanden moerre te
vanden fransiscus de
vanden als een duuc
vanden alle creaturen
vanden en hi predic
vanden en si en
vanden en wech voer
vanden taal. En als
vanden en die ghaluē
vanden dat hem verboot
vanden si. Dese syn tel

le te pa
enien vū
alroes en
fransiscus
wt en r
ter my
tot my
te hant
sūte frā
myn syn
lucē her
gonste t
bloech m
dar hier
stoen an
werdich
terf geh
stoen geh
wt den
de woon
meman
En hi de
geuen d
nyet om
moede
den. Hi
broeder
de maer
hi seer
bluschap
si aeren
den. Hi
hem gro
maerte.
myn bo
pel tey
woerlic
fransiscus
tot sunte
sach doe

waer om en maken vop
 myt van vfoen broedere
 byscope en platen die de
 anderen leerden in woerde
 en in wercken **exemple**
Hijz omme wert groet ge
 schelt om te antwoerden
 onder dese t'voee. heilige.
En ten lesten wert sunte
 franciscus veruommen
 van der oetmoedicheyt
 dat hi hem seluen achter
 ste sette. **E**n dominicus
 wert veruonnen **van der**
oetmoedicheyt dat hi va
 gehoersamheit verst ant
 woerde. **D**us seide sunte do
 minicus. **H**ere myn broe
 ders syn in ene goeden
 stuet verheue op dat syt
 verstaen en nae myre
 macht. en sal ic myt ly
 den dat si ander dynck
 hebben sollen in hope va
 weerdicheiden. **H**ijz nae at
 woerde sunte franciscus en
 seide **H**ere myn broeders syn
 daer om geheyt mynre
 broeders om dat si myt en
 sollen begere. meerre te
 werden. **I** franciscus de
 simpel was als een duue
 hi noede alle creaturen
 ten loue gods en hi predic
 te den vogelkin. en si en
 vlogen myt en wech voer
 dat hit hem beual. **E**n als
 hi predite en die z'ualue
 sorgen en hiet hem verboet
 soe s'voegen si. **D**euē syn cel

le te poecunde soe sat op
 enen vigeboem een vogel
 altoes en sanc. **E**n sunte
 franciscus stac syn hant
 wt en riep se en seide. **D**us
 ter myn ~~com tot myn~~ com
 tot my en de vogel quam
 te hant op syn hant. **E**nde
 sūte franciscus seide. suster
 myn synge. en loue onsen
 lieue heren. **E**n de vogel be
 gonste te smghen en en
 vloech myt en wech. voer
 dat hiet haer hiet. **O**p de
 steen ginc hi myt groeter
 werdicheyt. om sunte pe
 ters gehoechnisse die een
 steen geheytē ys. hi plach
 wt den voeghe te ripen
 de wormkin om dat si
 nyemant vertreden solde.
En hi dede in den romter
 geuen den byen goet hoe
 mych. om dat si van arm
 moede myt sterue en sol
 den. **H**i hiet alle bieste
 broeders. **A**ls hi de son en
 de maen aen sach soe wert
 hi seer veruult myt groter
 blischap. en hi bat hem dat
 si aeren schepper myne sol
 den. **H**i verboet dat men
 hem gren groete crune en
 maecte. en seyde ic soyl dat
 myn broeders hebbe een sim
 pel teyke opt hoeft. **E**en
 weerlic man was de sunte
 franciscus predikede vant
 tot sunte seuerin. **E**n hi
 sach doe alsoe hem god ver

toende dat sunte franciscus
getakent was myt
tween sweerden seer
blickende als een cruce.
En dat een swert ghinc
van synen hoofde totten
voeten. en dat ander ghinc
weder keert van der hant
enre hant totter ander
hant. En als dese man
dit gesien had so wert
hi in berouwe en ghinc
in die orde en leefde in
heilichheit. Doe sunte fra-
nciscus ouermutz syn een
parlick wenen syn oge
cranc worden. en hem syn
broeders rieden. dat hi
hem van gekene wach-
ten solde soe antwoorde
hi. myn sal myt verdrue
die vandinge des ewelics
lichtes om de myne va-
desen lichte dat wy ge-
meyn hebben mytten vle-
gen. En do en de broeders
dwongen dat hi die cranc-
heyt syns lichtes dede ge-
nesen. En doe en de broe-
ders meysters een gloy-
ende yser in syn hant had
soe seide sunte franciscus
ayn broeder vuer weest
my nu godertieren. en ic
byd onsen lieuen here die
dy gescrepen heeft dat hi
my dyn hette sachte moet
En doe hi dit seyde soe

maecte hi yeghent yser
een cruce en do men hem
dat yser instac van onder
de ogen totten combrau-
uen soe en geuolde hys
myt alsoe hi seyde. Do
sunte franciscus tot sun-
te urbanus woestine seer
sieck lach. en hi geuolde
dat hem syn nature seer
brac soe eyschede hi wy-
n te drinken. En om dat
daer gheen wyn en was
soe eyschede hi water. en
hi maecter een cruce bo-
uen en te hant wert dat
alre goet wyn en do hnt
gedroncke had so wert hi
al genesen. Dunte fra-
nciscus had lieuer laster va-
hem te horen dan pyn en
om dat hi myt en wolde
dat men om syn heilichheit
verheue. soe hiet hi yemet
van synen broeders dat hi
tot hem seggen solde onuer-
delike worde hem mede te
bedrucken. En doe en de broe-
der. all dede hnt noede. een
kercke kerke heet. en een
onwys en onnutte huerlic.
soe wert sunte franciscus
verblht en seyde Got moet
di benedien want du segste
waer. en dit betempe my
te hoeren. sunte franciscus en
wolde myt soe seer bouen
sijn als onder noch soe seer

178
onder als onderdanclyc te
sijn. En hijs om gaff hi ouer
dat gemeyn ambocht. en eisch
de ene gardiaen. onder woer
solle. hi in allen dingen soe
sen solde. hi plach oec den broe
der daer hi mede ghynck ge
hoersamheyt te beloue. ende
te holden. Als enich broeder
teghen gehoersamheit yet ge
daen had en hi des beroude
nisse had. soe dede sunte fra
nciscus smen caproen mit
ouer werpē. om de ander
daer mede te veruere en
als die caproen mit vur een
mit gelegē had soe dede hnt
wt trecken en den broeder
roeder geue. En als men den
caproen wt den vuure toech
soe en woas hi nyet verbernt.
Op een tyt do sunte frācis
cus gync doer de broeke vā
veneaen. en hi daer vant
een groet aude. van voge
len singende. soe seide hi tot
synen gesellen. Onse suste
ren de vogelen louen onse
lieue here haere schepper.
coem gae vop onder hem.
onse getide singen. En do
se onder de vogelen quamē
so en vlogen se nyet en
woech. Mer om dat die vo
gelen soe seer songen soe
en onsten si die een den
anderen nyet gehoerē. En
sunte franciscus seyde. suste

Vogelen sduiget gi tot dat
wy onse getide onsen here
geseur hebben. En die voge
len zwoegen te hant tot dat
sunte franciscus gedaen
had. En doe gaff hi hem
weder orlof te singhen. en
doe begonsten si te hant
woeder te singhen. Dunte
franciscus wert eens ynich
genoet van enen ridder en
doe soe seide hi hem. Broe
der heer woert. doet dat ic
dy raede en bycht dijn son
de. Soet du salste haestlic
anders woer eten. En dese
ridder dede te hant synen
raet en ordmerde sijn huub
en hi dede salige penitēcie.
En doe si ter tafelen gese
ten woerē soe sterf de rid
der te hant. Op een tyt do
sunte franciscus vant een
groete menyche van voge
len soe gructe hi si also off
syt vstaen hadde en hi sei
de hem. Ghi vogelen myne
broedere gi snt schuldich voel
te louen uwen schepper de
v gedeet hefft myt plumē
en vlogelen gegeue heeft
mede te vlegen en v verleent
hefft de suuerheyt van der
lucht en v behoedet sonder
v besorgen. En de vogelen
begonste doe teghen hem
haeren halo wt te recken.

enen eer-samē man soe bat
hem die guede man dat hi
ont gebot van der euāgelie
eten solde van dat mē hem
setten solde. En doe sunte
frāscus consent gaff tot
sijnre ymcheyt soe ghinc de
man. en gereyden enen ca-
poen. En doe si aten soe
quam een iongelinghe. en
bat almoese om goede. En
doe sunte frāscus ons
heren naem hoerde soe sat
hi hem sijn gebenedide stuc
van den capoen. Dese onge-
louge hilt dat hi hem ge-
geuen had. En des andere
dages doe sunte frāscus
pēdite. soe toende hijt en sei-
de. **G**iet wat vleische de
se broeder at dien ghi eert
ouer heyligh te wesen. **W**at
dit sinte gaff hi my gister
auent. mer doe dat stuc
van den capoen scheen stuc
vlesches te wesen soe be-
rispen al de lude voer e-
nen sot. En doe dese onge-
louge dit wiste soe schaem-
de hys em en bat vergif-
nisse. En doe wentet toe-
der vleysche. als de sonder
bekēde hem seluen. **O**p
een tyt doe sunte frāscus
ter tafelen sat en si
spracken van onser lieuer
vrouwen en haers km
des armoede soe stont sūte

179
frāscus op te hant van
der tafele. seer suchte de
en all toenende ghinc hi
sitten eten op die bloete
erde. **H**i woude dat men
groete vveerdicheit dede
der priesters hande dien
gegeuen ys dat si gods
lichaem consecreren. En
daer om plach hi die wijl
te seggen weert dat sunte
laureus quaem van de
hemel en ic hem en enen
armē pape gemoete. ic sol-
de eer des papen hande
russen en tot sunte laureus
solde ic segge. **S**unte laure-
us ontbeide my want des
papen hande hebbē gehā-
delt den gods soen en heb-
ben gehat en gecrege macht
bouen alle menschelicheyt.
Sunte frāscus dede voel tei-
ken en myraculen bynen sy-
nen leuen. **V**oant broet dat
hi gebenedyt had genas voel
sicken. **H**i veruandelde wa-
ter in wynn. en een sieck die
daer aff dranc genas te-
hat. en hi dede voel ander-
teyken. **D**oe sijnre doot
nakede soe was hi lange swet.
en hi dede hem legghen op
die bloete eerde. En daer de-
de hi al die broederen tot
hem comē. En hi leide sijn
hant op elken en benedide sy.

en hi gaff elken een broc
ke broedes. alsoe onse lie
ue here dede in wouten
donre dach. Alsoe hi plach
so node hi te loue syns
scheppers alle creaturen.
Want de doot den alle
lude ontsien en haten de
vermaende hi tot gods
loue. en ghinc haer bli
delike to gemoete. en no
de se tot synre herberge
en seide. **M**yn suster de
doot moet willecoem syn.
en ten lesten gaff hi synre
geest. **E**n een broeder sach
sine siel vpuaren in de
gelikenisse eenre sterre
gelyc der manen in groet
heyden. en gelyc der son
nen in claerheyden. **E**n
mynster van den broede
ren die **Augustus** hiet
int lant laboroes die do
lach in synen lesten. en
de lange syn spraec ver
lozen had. hi riep doe haes
telic. en se seide ontbeide
myns vader ontbeide mys
Want ic coem mi rehand
myt dy. **E**n doe hem de
broederen vraegden waer
by dat hi dat riep so seide
hi en siedy myt dat onse
vader **franciscus** te hemel
vert. **E**n doe sterf hi te
hant en volgede synen va
der. **D**oe een vrouwe de
sunte **franciscus** in ymich

heyden gehad hadde doot
was. en die papen en die
clercken omtrent haer baer
stonden om haer ter eiden
te doen soe richte haer dat
wiff vp haer bedde en
riep een van den papen
die omtrent haer stonde
en seyde. **V**ader ic wil buch
ten want ic was doot
en enen swaren kerken
geworpē om een sond dat
ick myt gebicht en had
ee sonde die ic di seggen
sal. **M**er om dat sunte **frā**
ciscus voer my bat soe
was my gegeue en groer
loft dat ic weder in my
ne lichaem come solde om
die sonde te biechten. **E**n
als ic die sonde gebiech
tet heb soe sal ic voer v
allen weder steuen. **E**n
als si gebiecht had. en si
absoluiert was soe sterf
si weder. **D**oe twee broe
deren baeden enen man
enen wagen te lenen soe
antwoerde hi van ontwer
den. **I**c solde lieuer eer ic
ken v leende twee van
vsoen lide myt sunte **frā**
ciscus villen. **M**er hi wert
hem bepensende en ver
sprac hem selue en berou
wede deser blaffemien.
en hi ontsach gods gram
schap en te hant wert
syn soen siet en sterf.

en op
belze
nen de
den g
en van
Off si
is soe
fome
en re
taern
ter een
ander
dat de
moer
en ver
fneod
sare
der de
was o
den so
enen sy
de neu
en star
bur en
man t
ken o
hi bon
En hi a
al dar
dunte
gedend
des de
heb. wa
op my
hulge
te ge
groet
openba
iscus m
bouw
daer me

Ende do hi sach dat syn
soen doer was so doentel
de hi vp die erde. en al
doenende soe riep hi aen
sunte franciscus en seide.
Ic bynt die de sonde. du
solste my geslagen hebbē.
daer om ghyff my nu weder
dat ick dy ynichlick byd
de dactu my genomē heb
ste. om dat ick blassemer
de. En te hant stont syn
soen op en seide. Doe ick
doot was. soe leide my sū
te franciscus doer enen
nauwen donckerē wech.
en ten lesten sette hi my.
yn een schoen groen vel
En daer nae seide hi my keer
weder tot dynen vader. wat
ic en royl o myet langer hol
den. Een arm man was schul
dich enen riken man. en hi
bat hem dat hi synen tijt
verlengē wolde om sunte
franciscus wylle. mer die ri
ke antworde hem houer
delic en seyde. Ic sal dy in
sulken stat sluten dat dy
noch sunte franciscus noch
nemen anders en sal mo
gen helpen en te hant ley
de hi em myt yseren in e
nen kerker. Ende te hant
daer nae so quam sunte
franciscus en ontbanten va
den yseren. en leyden tot
synen huse. Een ridder was
de sunte franciscus leuen
en syn miraculen lasterde

150
en op een tijt doe hi do
belde soe seide hi den ge
nen die daer om trent sto
den gonen van sothede
en van ongeloucheiden.
Off sūte franciscus een sant
is soe moeten xom ogen
konic op elken taerninge.
en te hant quamē up elke
taerninc vj ogen. mer tot
ter eenre sotheit dede hi de
ander en seide ist oer waer
dat dese franciscus sant is soe
moet huden myn licha valle
en verslagen werden mytte
swoerde. mer en ys hi geen
sant soe moet ick ontgaen son
der deren. Doet spil gedaen
was. om dat syn bedingē wa
den solde in sonde. soe dede hi
enen synen neue onrecht en
die neue begrepe een swoert
en star sinen oem in sinen
buc en doden te hant. Een
man was de voelnae syn
been verlaren had soe dat
hi hem nyet beroren en mocht
En hi aenriep sunte francisc
al dat hi mocht en seide.
Dunne franciscus help my en
gedencke myre ynichheit en
des dienst die ick dy gedaen
heb. want ick heb di geuoert
op myne ezcl. En ick heb din
hulge hande. en dyn hulge voe
te geuust. en siet ick sterue va
groeter pynē. En te hant soe
openbaerde hem sunte fran
ciscus myt enen plaestere de
bouē een crucke hadde. En
daer mede taste hi de stede de

hem seer was. en sijn
schoel brac wt en hi doert
te hant al genesen. a mer
dat lreken van der cruc
ke bleef altoes staende op
de stede. en mytten teyke
deser crucken plach sunte
franciscus sijn litteren te
teyken. In ampulien soe
was een cymighe dochter
van groten luden gestorue.
En de moder de sunte fra
nciscus seer ynich was si
was by nae van roude
bedoruen. En sunte francis
cus openbaerde haer en sei
de. en ween nyet want dat
licht van dynen oghen dat
doot is en dattu bedoensse
dat sal dy weder gegeuen
weiden myt mynre bedi
ghen. Die moeder had hijs
yn betrouwe en en liet
haerre doder dochter lich
am myt begrauen noch
wt dragen. mer si aen riep
sunte franciscus naem en
huele haerre dochter hat.
En si stont al gesont op. Een
kint was doot geuallen
wt enen vmyster van enen
palase in die stat van na
uenen. En do men sure fra
nciscus aen riep soe werdet
weder leuende. Een broeder
iacob van reatinen voer
op een tijt mytten broede
ren ouer een ryuere. En
doe sy te lande come ware
en si alle opt lant gegaen
waren druege en doe si
hem bereide om wt te gaen

soe kuerde dat schyp om. en
hi viel int water en ver
dranck. En doe de broede
ren an sunte franciscus rie
pen dat hi verloest wer
den moest en hi oec in sijn
herte sunte franciscus aen
riep al dat hi mochte siet
so quam dese voerseide broe
der gaende al op den gront
al of hi opt lant gegaen
had gedooest. en hi greep
dat schyp dat daer verdrin
ken was en brachtet te lan
de en sijn cledere en ware
myt nat noch een dropel
waters en quam aen sijn
cleder myt. **Van pelagia**

Pelagia was **der kuerster**
die voerbarichste ior
frouwe van antiochien.
en si was rijc en vol van
goede. en alte schoen van
lichaem. en van gewande.
hoemodich en ydel en me
nighenhande. en si was on
reynne van herten en van
lichaem. Op een tijt doe si
doo die stat ghinc myt gro
ten gesinde. en myt groter
houerdien soe dat an haer
myt en was sonder. golt
en duerbaer gesteynte. la soe
voerdoertz dat si ghinc. dat
si de lucht veruulde men
gherhande roeke van cride
En voer haer en achter haer
quamen voel ioncfrouwen
ende kinderen de oer voer
haerichlic geleet waren. En
doe nomus de bisschop va

na danc
schoen. soe
te wenen. dat
scheyt had om
te behagen dan
op de dele en
en hi maer
van den tra
de god vogf
de. want de no
de die de ge
de boue gagen
nae wonschede.
en myt roring
en myt roring
dime unte
scheyt. Dat
de voerbarichste
niet scheyt.
en he
te behagen
de die ende
en wonschede.
de den genen
en fende voe. soe
de de die roring
de sal ten
de die si vort
de die om haer
en godes. ende
de die ge
en die den he
de die. Doe hi
de die hi
de die doctre
de die sijn. De
de die vloed
de die. En doe
de die de m
de die soe. De
de die en soe
de die na der

mussen. E
geddepr
de quan
uer ende
si vloech
si myt g
Doe hi d
een tijt
hi ter ke
En pelag
begonste
weden. I
sanc my
seide. D
gods. I
duide
vroelick
de om t
van den
alsoe ic
fanc m
rouden
boer haer
dattu m
en bedo
een sijn
sullen
hoelden
alloon m
du salst
der sijn
romen w
lude. soe
schop v
buerlick
laga d
de vol v
Ir byn d
kes. Ir by
en strike
voel bedo

heliopoles dat nu damiata
 heyt sach dese ioncfrouwe. soe
 begonste hi seer te loenen. dat
 si meere nernsticheyt had om
 der voerelt te behagen dan
 goede. En viel op de dele en
 floech syn aensichte en hi maet
 te de ende nat van den tra
 nen en seyde hoge god vergif
 my my sonden. Want die aer
 heyt van enen daghe des ge
 meen wijff heeft boue gegauen
 al myns leues neernsticheide.
 here en laet my nyet cofus
 werden van dyt meen wijff
 voert aensichte dyme anxt
 liker groetmoegheneyt. Dat
 wijff heeft haer verniert
 mytter hoechster neersticheit.
 om crsche genoechte. en he
 ic heb opgeset te behagen
 dy die onsterfluc biste ende
 ouermutz myn vsumenisse.
 en heb ick nyet volbracht.
 En hi seyde tot den genen
 die by hem stonde voer. waer
 seg ic v dat got dyt wijff
 reghen ons brengen sal ten
 doem dage. Want si verniert
 haer soe neerstelic om haer
 myners te ghenoechte. ende
 wy verroekelosen. ons ge
 nedecheit te make den he
 melshen brudegom. Doe hi
 dit gesat had so wert hi
 slapende. en hem dochte
 dat een swarte stinckede
 duue omtrent hem vloech
 daer hi misse dede. En doe
 hi beuolen had dat de ca
 thecumine rot gaen solde.
 so voer de duue en swech
 en si quam weder na der

mussen. En doe si de bisschop
 gedoept had myt water
 soe quam si daer vt su
 uer ende blenckende. en
 si vloech soe hoge dat me
 si myet gesien en konste.
 Doe hi ontwaect was op
 een tyt daer nae so ghinc
 hi ter kerken en predute.
 En pelagia was daer ende
 begonste also beroudoet te
 werden. so dat si hem breue
 sant myt enen boede ende
 seide. Des hulgen bisschop
 gods ionger. pelagia des
 duuels iongersche. Wistu
 woerlick des gheens ionger
 die om der sonderen wille
 van den hemel comen ys
 alsoe ic behoert heb so ont
 fancht my sunderliche. die be
 roudoenisse heb. En hi ont
 waect haer weder. Ic bidde di
 dattu myn oetmoedicheit niet
 en becoers want ick byn
 een sundich mensche. mer
 wiltu woerlick werden be
 hoelden soe een salstu my
 alleen nyet mogen sien. mer
 du salstu my onder die an
 der sien. En doe si tot hem
 comen was voer voel ander
 lude. soe begreep si des bish
 schops voete en si woende
 bitterlick en seyde. Ic byn pe
 lagia die zee der quaetheit.
 de vol vloten der sonden by
 Ic byn die diepheit des ver
 lies. Ic byn een verflindige
 en stricke der zielen. en hebber
 voel bedrogen. mer nu gru

soe bucke...
 hi viel...
 ren an...
 pen dat...
 den moe...
 herte...
 riep al...
 soe quam...
 der goede...
 al of hi...
 had ges...
 dat sch...
 ten was...
 de en hi...
 mer wat...
 waret en...
 dde mer.
Pelagia...
 freune...
 en si...
 goede...
 lhaem...
 hoenad...
 nighen...
 regne...
 heb aem.
 doe die...
 ten ges...
 hoerden...
 nyet en...
 en dier...
 soe wort...
 si de...
 ghoynde...
 en voer...
 quaem...
 onde...
 kercklic...
 de nam...
 te gaen

si grouen desen heiligen lich
aem verlic. Si sterf op den
achten dach van october. Int
iaer ons heren cc en xi.

van margarita der sunder

Margarita was alte *schone*
schonen maghet rike
ende edel. Haer vader ende
moder wachten se neerstelic
en dede se leren myt soe goe
den seden. en si was so suuer
dat si geenb sijnb vanc yemet
en wolde voerden aengesien.
Een edel iongelinc sochte se
te echtscap. en by cosente en
wille van vader en moder
in biden syden so bereide me
dat noet druftrich voesen solde
ter brulofte. En doe de dach
der brulofte come was ende
de ioncfroude en iongelinge
en al haer geslechte myt bli
schappen die brulof hilden
voer haeren sale. soe merete
dese maghet margarita al
soe haer god in sprac. die sta
de van haerre ioncfrouscap
en si viel op die eide al voe
naide. Ende si woech soe swaa
lick en soe groetelic in haer
herte de glorie haerre su
uerheyt. ende de quellinge
der brulofte. dat si alle de
blyschap van desen leuen
rekende voer drecke. ende
versmaede si. En daer om
waachte so haer dien nachte
van haren man. en te myd
der nacht soe sneet se haer
af. en beual haer goede en
ontuloech al heymelick in

eens mans habijt. En si qua
verre van daer tot een cloest
en si hiet haer selue pelagus.
en die abt ontfencken en leer
den ~~monaster~~ neerstelike. En
hi had hem soe hyllichlic en so
religioselic. doe de prouisoer
van den normen doet was dat
hi doert bouen der norme cloest
geset by den rade van den ol
derb. en by den beuelen van
den abt. En doe hem pela
gius myt alleen die noet druf
ticheit der lichamen mer oec
haerre siele spise cempaerlic
en sonder sonde voersach. soe
hadb die duuel myt en pynde
hem hoe hi pelagus salighe
voerspoet myt quader mis
daet mochte beletten. Ende
hi ghinc. en bracht een ma
ghet die voer de porte voon
de te ouerspoel. En doe haer
bur voies en sijn myt langher
gehelen en mocht so hadden
alle de megede en moniken
van beyden cloestere soe groe
te schaemte en roude. dat si
sunder oerdel en sonder onder
soeken pelagio dit op leiden
om dat hi bereyder en voer
sierre was van den cloest.
En si staken wt daer buten
myt laster en sloetenē in een
speluncke van eerre steen
rudse. En men gaf hem ene
alten fellen monic die hem
gorsten broet gaue solde ende
alluctell voaters. Als dit ge
daen was so ghinghe de mo
nyken en woech en lieten daer
pelagui alleen. En pelagiub
liet dyt gedoech samlick vnde

en voert myet om ver-
toert. mer hi danckte al-
toes goede en versterkte hem
seluen mytter volcomenre
heiligen exempel. Ten
lesten do hi sach dat si doot
nekede soe ontboot hi al-
dub den abbet en den mo-
niken in ene brief. **Ick** mar-
gareta die edel geboren by
van geslachte in die werelt
om dat ic ouerliden solde
de betozinge van der zee
soe heite ic my seluen pe-
lagiu. ye byn een man niet
om dat ick om te bedzegē
gelogen heb. mer ic hebt
bedoyset in die woercken.
Want ic heb geuonden die
doechde van den sunden.
en sonder scholt heb ic pe-
nitencie gedaen. Nu bid ic
dat die hulge susteren dien
begrauen dien myet bekēt
en ys een wijff te sijn van
den manen. En aldub sal
de vertoeninge des sterue
een verreynghe woesen des
leuendes op dat de woue
my een maget moghen be-
kennē. de van de beschul-
ders geordelt is. Doe se dit
horden soe liepen de moni-
ken en nonen ter spelūke
wert. En die nonne vonden
dat pelagiū een ombesmet-
te maghet was en si had-
den alle groten rouwe. ende
deden penitencie. om dat si
se verontrecht hadden. ende
si grouen si eerlic in der
nonnen cloester.

Van mis belueringe
Dus was een gemeen
wijff alsoe men list in
der vader leuen. en si was so
schoen dat voel mannen om
haeren willen haer guet ver-
rofften. en quamē tot groter
armoeden. En haer myners
plagen oer seer om haeren
woyl te verhoen so dat haer
dozpel van haeren huse sta-
delike bebloedet was mitter
iongelinge bloede. die daer
geslaegen woerden. Doe dit
pafuncius de abbet gehoert
had. soe dede hi voerlic ha-
byt aen en hi voer tot haer
in de stat van egipten. en hi
gaff haer te doen te hebben
En si ontfent dat gelt ende
seide laet ons te gader. gaen
in de camer. en do si daer in
comen waren en hem taub
noede dat hi myt haer quaem
liggen op haer bedde dat ge-
deet was myt costliken klede-
ren soe seyde pafuncius tot
haer. off hyt indwert noch een
bedde ys soe laet ons daer gaen
En doe si en tot voel steden
geleit had soe seide hi altoes
dat hi ontfach. dat men en
sien mochte. En si seide hier
is een bedde daer myemet
in en comet mer ontfiestu go-
de. soe en ys gheen stede de
sijne gotheit verborghen is.
Doe dat dese man hoerde soe
seyde hi haer woetsu dat god
is. En doe si geant wort had

dat een god was
dat die nonne
de de sonder
soe seide hi
en du myt alleen
sijne sullen more
doeninge en daer voor
verdoemt waer om
myt myt om. Doe
soe seide soe viel si en
en cyphede al soe
penitencie en soe. Na
doe datter peniten-
cie hope verghiffnisse
welen volu voer my
al den byd ick dy
en soe voer ge-
soete my beueelē
doer en gien waer du
al die haer dese
soe gader had waer
den soe soe vonga
al die guet dar
haeren lichaem geuō
al die soe verberidet
worden der sijn doot
soe seide hi en si nep
alle die myt my ge-
der het. of siet hoe
verberu al die si nu
aan heb. Dyt goet
soe mit. pone gel-
het. En doe si al die
soe had so gime si
soe doer die haer de
soe had. En doe hi
soe vure soe lede hi se
in wanden cloester.
soe beuoe hi se m
soe alle en besegel
soe myt lode en
soe open en siet

venste
doer
en hi
alle d
waer
doe d
solde
vader
vrijn
dijn
biste
gede
so se
werd
noch
hulge
dijne
noch
te be
sijn w
dijn h
onfsu
leen te
en siet
wile.
heefft
Doe
ten h
die ab
nisse.
re ant
hen
god h
had.
verga
ren. en
nachte
sijn so
ue. op
hen a
sake d
abt on
Doe si
waer

dat si wiste dat een god waer.
 en dat een ander rike waer
 tocomende en dat de tozmen
 tenten waren de de sonderen
 solden gedoghen. soe sedde hi
 haer. En oft u dan alsoe voel
 sielen verlopen hebste also me
 wael weet. en du myt alleen
 van dynre sielen sulste mote
 geuen rekeninge en daer voer
 werden verdoempt waer om
 en penstu myt hier om. Doe
 si dyt hoerde soe viel si em
 to voten en eyschede al we
 nende penitencie en sedde. Da
 der ic weet datter peniten
 ae is en ic hope vergifnisse
 te verkrigen wiltu voer my
 bydden. alleen bydd ick dy
 dattu my du veen verste ge
 ues. en wattu my beueels
 sal ic doen en gaen waer du
 gebiedes. En doe haer dese
 abt een stat geseit had waer
 se komen solde soe verga
 derde si al dat guet dat
 si myt haren lichaem gebo
 nen had. ende si verberndet
 al mit mydden der stat daert
 alt tfole toe sacht en si riep
 comet alle die myt my ge
 sundicht hebr. en siet hoe
 ick verberne al dat gi mi
 gegreuen hebt. Dyt goet
 waes wael int. pont gel
 des woert. En doe si al dit
 verbernt had so ghinc si
 ter stat woert die haer de
 abt geseit had. En doe hi
 si daer vant so leide hi se
 in der mageden doester.
 en daer besloet hi se in
 eyn deyne talle en besegel
 de de doer myt lode en
 hi liet haer open een dey

Venster daer men haer
 doer teten geuen solde.
 en hi hiet dat men haer
 alle dage gaue alluttel
 waters ende broedes. En
 doe die abt en woech gaen
 solde soe seyde taus tot hem
 vader waer sal ick myn
 veijn maken. en hi seide i
 dyn talle also du woerdich
 biste. En si hem noch vra
 gede. hoe si gode bidde solde
 so seyde hi. Du en biste niet
 woerdich goede te nomen
 noch dat die naem sijre
 hulger dzuoldicheit doer
 dynen lippen liden solde
 noch dyn hande te hemel
 te heffen. want dyn lippe
 syn vol quaetheyden. ende
 dyn hande sijn myt smette
 ontsuuert. mer du sulste al
 leen ten oesten woert ligghen
 en sien en seggen. dit dic
 wile. Die my geschapen
 heeffte ontfarms dy myb.
 Doe si dus die iacer beslo
 ten had gedweest soe had
 die abt op haer ontfarme
 nisse. En hi ghinc tot su
 re anthonius. om dat hi
 hem vragten solden of haer
 god haer sonden vergeue
 had. En sunte anthonius
 vergaderde alle sijn ionge
 ren. en seide hem dat si dien
 nacht alle in bedingen
 sijn solden elc by hem sel
 ue. op dat god enigen va
 hem allen vertoende de
 sake daer pafinibus die
 abt om gecome waer. En
 doe si alle in bedinghen
 waeren. soe sacht paulus

anthomius meyste iongster
yn derne hemele sy bedde
myt alte costelen cleydeyen
gedekt Ende dyt bedde
wachten dry sithone von frau
ken Dese dry ionfroulken wa
ren. dye anxt van der ewe
lich er pynen. dye sy vā sun
den treckde. Ende dye scha
sithaende van den sunden
dye sy gedaen hadde En
da myt verdvende sy vgyf
fensse van sunden Ende
dye myne van gheredhtich
eit dye sy opwart tocht.
Ende do paulus sachte. dat
dyt bedde anthomius were
do antwerde eme sy steme
van bouen. dyt bedde ys an
thomius met. mer et ys thia
ys des lichten wyffs Ende
morgens do dyt paulus
hadde gesacht. ende do me
gods wyllen wyste. do gynck
der abt pafunnius wech
totten cloester wart. ende
hie dede dye dur op van
thays cellen. mer sybat
yn dat he sy noch beslof
sen leyse En hie sachte y
Com viss want got hat
dyr dyne sunden verghe
uen En sy antwerde ych
meems got zo getzige
van der tht dat ick hnr
yn quam. so machte ick
yn van allen myne suden

als sy gebontyn. en ick laef
te sy yur myne oughe En
also dye adym van myne
naefstochter neut en gheynt
also en gheynghen myn sim
den neut van myne oughe
mer ick sithwe alint. als
yr dur op dacht En dye
abt pafunnius sachte y
Got en hat dir dyne sunde
neut vergheuen om dyme
penitencie wyllen mer om
dat du dese vorte alint
heft gehad in dyme herte
En do he sy yur der cellen
geleydt hadde. so leyfde sy
y daghe dar na en sy
starf in vreden.

